

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง ศึกษาการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดร้อยเอ็ด ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
  - 1.1 ความหมายของการศึกษานอกระบบ
  - 1.2 ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัย
  - 1.3 เป้าหมายของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน
  - 1.4 กิจกรรมการศึกษานอกระบบและกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย
  - 1.5 วิธีการจัดการศึกษา
2. บทบาทหน้าที่ครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
  - 2.1 บทบาทหน้าที่ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน
  - 2.2 บทบาทหน้าที่ครู กศน. ตำบล
  - 2.3 บทบาทหน้าที่ครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
3. หลักการ ทฤษฎี รูปแบบ วิธีการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย
4. การจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
  - 4.1 การวางแผนจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต
  - 4.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้
  - 4.3 การให้บริการเรียนรู้
  - 4.4 การสนับสนุนกิจกรรมของชุมชน และสังคม วัฒนธรรม ประเพณี
  - 4.5 การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้
5. บริบทสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดร้อยเอ็ด
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

1.1 ความหมายของการศึกษานอกระบบ

สุนทร สุนันท์ชัย (2544 : 46-47) ได้ให้ความหมายว่า การศึกษานอกระบบ หมายถึง การถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ความคิดที่ผู้ใหญ่กระทำต่อผู้เยาว์ เพื่อให้ผู้เยาว์มีความสามารถที่จะรับบทบาทของผู้ใหญ่ในอนาคต และจากคำนิยามนี้จะเห็นว่า การศึกษามีใช่จะทำในรูปแบบของโรงเรียนชั้นเรียนเท่านั้น แต่อาจจะทำด้วยวิธีใด ๆ ก็ได้ เช่น การสั่งสอนอบรมในครอบครัว การสั่งสอนอบรมในชุมชน การสั่งสอนอบรมในวัดการสั่งสอนอบรมในกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ การสั่งสอน ฝึกหัด อบรมที่ทำกันนอกโรงเรียนหรือชั้นเรียนนี้เองเป็นการศึกษานอกระบบ หรือที่ฝรั่งเรียกกันว่า “Non Formal Education” ซึ่งภาษาไทยก็มีคำเรียกหลาย ๆ อย่าง เช่น การศึกษานอกโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน การศึกษานอกแบบการศึกษารูปนัย เป็นต้น

สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน (2549 : 33) ได้ให้ความหมายว่า การศึกษานอกระบบ หมายถึง การศึกษานอกระบบเป็นกิจกรรมการศึกษาซึ่งจัดบริการให้แก่ผู้พลาดโอกาสเข้าศึกษาในระบบโรงเรียนโดยไม่จำกัดด้วย เพศ พื้นฐานการศึกษา กิจกรรมทางการศึกษามีความยืดหยุ่นในเรื่องต่าง ๆ เช่น ระเบียบ กฎเกณฑ์ หลักสูตร ระยะเวลาของกิจกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพของกลุ่มเป้าหมายซึ่งมีความหลากหลาย การศึกษานอกระบบเกิดขึ้นมาจากความเชื่อพื้นฐานหรือปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิตที่ว่า บุคคลได้รับการศึกษาอย่างเป็นทางการต่อเนื่องตลอดชีวิต

จรรยาพร ธรณินทร์ (2550 : 2) ได้ให้ความหมายว่า การศึกษานอกระบบ หมายถึง กระบวนการจัดการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนทั้งที่เป็นทัศนคติ ทักษะ และความรู้ ซึ่งทำได้ยืดหยุ่นกว่าการเรียนในระบบโรงเรียนทั่วไป สมรรถนะที่เกิดจากการศึกษานอกระบบมีตั้งแต่ ทักษะในการเรียนรู้ด้วยตนเอง การทำงานเป็นกลุ่ม การแก้ไขความขัดแย้ง การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม การเป็นผู้นำ การแก้ปัญหาาร่วมกัน การสร้างความเชื่อมั่น ความรับผิดชอบ และความมีวินัย

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551 (2551 : 1) ได้ให้ความหมายว่า การศึกษานอกระบบ หมายถึง กิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัด และระยะเวลาเรียนหรือฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลายตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายนั้นและมีวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษา หรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2554 : 48) ได้ให้ความหมายว่า การศึกษานอกระบบ หมายถึง การศึกษาที่จัดให้กับประชาชน ทุกเพศทุกวัย ไม่จำกัดพื้นฐานการศึกษา อาชีพ ประสบการณ์หรือความสนใจ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนได้รับความรู้ด้านพื้นฐาน ทักษะในการประกอบอาชีพ และทักษะที่จำเป็นสำหรับความรู้ด้านอื่น ๆ เป็นฐานในการดำรงชีวิต การจัดการศึกษานอกระบบมีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดผลและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขความสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับวิถีชีวิตและความต้องการของผู้เรียน

จากความหมายของการศึกษานอกระบบสรุปได้ว่า การศึกษานอกระบบ หมายถึง การจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นกลุ่มเป้าหมายที่อยู่นอกระบบโรงเรียน มีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนได้รับความรู้ด้านพื้นฐาน ทักษะในการประกอบอาชีพ และทักษะที่จำเป็นสำหรับความรู้ด้านอื่น ๆ เป็นฐานในการดำรงชีวิต การจัดการศึกษานอกระบบมีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย หลักสูตร เวลาเรียน สถานที่เรียน วิธีเรียน ผู้เรียนไม่มีข้อจำกัดในเรื่องอายุ อาชีพ พื้นฐานการศึกษา เน้นการเรียนเรื่องที่ป็นสภาพปัจจุบันเพื่อแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน

1.2 ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัย

วิจิตร ศรีสอ้าน (2532 : 299 – 300) ได้ให้ความหมายว่า การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งแต่ละบุคคลแสวงหาความรู้ พัฒนาทักษะ ค่านิยม และเสริมสร้างจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง จากสิ่งที่อยู่รอบตัว มีลักษณะเป็นไปตามธรรมชาติที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของบุคคล

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (2542 : 6) ได้ให้ความหมายว่า การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การศึกษาตามอัธยาศัยว่าเป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่น ๆ

สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน (2549 : 35) ได้ให้ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัย ว่า การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิต ตามสถานการณ์ในชีวิต เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ การทำงาน หรือเรียนรู้จากบุคคล ครอบครัว สภาพแวดล้อม สื่อ แหล่งความรู้ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ทักษะ ความบันเทิง และการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยมีลักษณะสำคัญคือ ไม่มีหลักสูตร ไม่มีเวลาที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีภาระลงทะเบียน และไม่มีการสอน ไม่มีประกาศนียบัตร หรือไม่มีสถานที่แน่นอน เรียนที่ไหนก็ได้

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551 (2551 : 1) ให้ความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัยว่า การศึกษาตามอัธยาศัย หมายความว่า กิจกรรมการเรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวันของบุคคลซึ่งบุคคลสามารถเลือกที่จะเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามความสนใจ ความต้องการ โอกาส ความพร้อม และศักยภาพในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2554 : 49) ได้ให้ความหมายว่า การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การศึกษาที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิตที่ผู้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสมัครใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากประสบการณ์การทำงาน บุคคล ครอบครัว สื่อมวลชน ชุมชน แหล่งความรู้ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความบันเทิง และการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยมีลักษณะสำคัญคือ ไม่มีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการลงทะเบียน ไม่มีการสอบ ไม่มีการรับประกาศนียบัตร มีหรือไม่มีสถานศึกษาที่แน่นอน เรียนที่ไหนก็ได้ สามารถเรียนได้ตลอดเวลาและเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยตลอดชีวิต

จากความหมายของการศึกษาตามอัธยาศัย สรุปได้ว่า การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่น ๆ โดยมีลักษณะสำคัญคือ ไม่มีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการลงทะเบียน ไม่มีการสอบ

1.3 เป้าหมายของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

สุมาลี สังข์ศรี (2545 : 119 - 120) กลุ่มเป้าหมายหลักที่การศึกษานอกระบบจะให้บริการ คือ ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกสาขาอาชีพโดยเฉพาะผู้ที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยสูงอายุ และให้ความสำคัญมากแก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ถ้าพิจารณาตามช่วงอายุตั้งแต่แรกเกิดจนตลอดชีวิต กลุ่มเป้าหมายของการศึกษานอกระบบจะครอบคลุมดังนี้ กลุ่มเด็กก่อนวันเรียน กลุ่มผู้ที่อยู่ในวัยเรียนแต่พลาดโอกาสหรือด้อยโอกาสทางการศึกษาในระบบโรงเรียนนอกจากนั้นยังครอบคลุมกลุ่มวัยเรียนที่ต้องการเรียนรู้ทางการศึกษานอกระบบเพิ่มเติม กลุ่มพ้นวัยเรียนมาแล้วหรือกลุ่มวัยทำงาน และกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเป้าหมายตามความจำเป็นที่จะต้องให้บริการเร่งด่วนมีดังนี้

1. กลุ่มเยาวชนที่จบการศึกษาภาคบังคับแล้วไม่มีโอกาสเข้าศึกษาต่อแต่ต้องเข้าสู่ตลาดแรงงาน
2. กลุ่มแรงงานที่อยู่ในตลาดแรงงานอยู่แล้วและมีการศึกษาน้อย ความรู้และทักษะทางอาชีพ
3. กลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น สตรี ผู้สูงอายุ เป็นต้น

4. กลุ่มคนพิการ เด็กเร่ร่อน ผู้ต้องโทษและผู้ด้อยโอกาสในลักษณะอื่นๆ
5. กลุ่มพ่อแม่ ผู้ปกครอง ซึ่งต้องดูแลบุตรก่อนเข้าสู่ระบบการศึกษา
6. กลุ่มผู้นำชุมชน กรรมการชุมชน องค์กรท้องถิ่นที่จะมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ให้แก่ชุมชน การจัดการศึกษานอกระบบควรจัดบริการให้ทุกกลุ่มเป้าหมายไปพร้อมกันแต่หากจำเป็นต้องมีการจัดลำดับเพื่อให้บริการ อาจพิจารณาจากจำนวนจากความจำเป็นเร่งด่วน นอกจากนั้นยังพบว่ากลุ่มที่มีโอกาสน้อยทางการศึกษามักจะเป็นผู้ที่ยากจนและมีความด้อยโอกาสทุกด้านในสังคม จำเป็นที่ต้องหาวิธีการที่จะช่วยให้กลุ่มคนเหล่านี้เข้ารับการศึกษารูปได้ว่า เป้าหมายสำคัญของการศึกษานอกระบบ คือ ประชาชนสามารถพัฒนาตนเองและพึ่งตนเองได้ โดยใช้กระบวนการจัดการศึกษาที่บูรณาการ การเรียนรู้เข้ากับชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของประชาชน โดยมีหลักสำคัญ 5 ประการ คือ หลักความเสมอภาคทางการศึกษา หลักการพัฒนาตนเองและพึ่งพาตนเอง หลักการบูรณาการเรียนรู้และวิถีชีวิต หลักความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและหลักการมีส่วนร่วมของชุมชน

1.4 กิจกรรมการศึกษานอกระบบและกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย

กิจกรรมการศึกษานอกระบบ มีดังนี้ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 2554 : 47)

1. การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการศึกษาเพื่อส่งเสริมการรู้หนังสือ การจัดการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อเทียบเท่าการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. การศึกษาต่อเนื่อง เป็นการศึกษาที่เป็นหลักสูตรเฉพาะหรือหลักสูตรฝึกอบรมตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายมีเนื้อหาเกี่ยวกับอาชีพ การพัฒนาทักษะชีวิต การพัฒนาคุณภาพชีวิต การพัฒนาสังคมและชุมชน

3. การประเมินเทียบระดับการศึกษา แบ่งการประเมินเป็น 4 เรื่อง ได้แก่ ความรู้พื้นฐาน ทักษะอาชีพ การพัฒนาคุณภาพชีวิต และการพัฒนาสังคม โดยผู้ประเมินเทียบระดับการศึกษา สามารถนำความรู้ ประสบการณ์ และอาชีพ มาเข้ารับการประเมินเทียบระดับการศึกษาในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย

4. การจัดการศึกษาในรูปแบบอื่น โดยกำหนดบทบาทให้เป็นหน้าที่ของสถานศึกษา กิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย มีดังนี้ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 2554 : 48)

- 4.1 การเรียนรู้ที่เกิดจากการสร้างสภาพแวดล้อม
  - 4.2 รูปแบบการเรียนรู้ที่มีการสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมไว้หลายมิติ
3. รูปแบบการเรียนรู้ตามวิถีชีวิต วิถีธรรมชาติ และวิถีชุมชน

4. การเรียนรู้ที่จัดเพื่อให้คนได้เรียนรู้ตามความต้องการ
5. การเรียนรู้ด้วยตนเอง
6. รูปแบบการเรียนรู้ลักษณะอื่น ๆ แล้วแต่สภาพและวิธีการของแต่ละคน และผู้จัดการเรียนรู้

1.5 วิธีการจัดการศึกษา

การศึกษานอกระบบ มีวิธีการจัดการศึกษา ดังนี้ (สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน 2549 : 40)

1. ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยคำนึงถึงความต้องการ ความสนใจ และความแตกต่างระหว่างผู้เรียน ให้ความสำคัญแก่ประสบการณ์ของผู้เรียนหรือกลุ่มเป้าหมาย
2. ใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น เรียนเป็นกลุ่มใหญ่ กลุ่มย่อย การสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเรียนรายบุคคล ให้ผู้เรียนเลือกได้ และให้เหมาะสมกับสภาพของกลุ่มเป้าหมาย และสภาพของท้องถิ่น
3. ใช้สื่อชนิดต่าง ๆ ช่วยในการเรียนการสอนอาจใช้สื่อหลายชนิดผสมผสานกัน (Multimedia) ใช้ระบบการศึกษาทางไกลเข้ามาช่วย
4. ควรมีความยืดหยุ่นในด้านต่าง ๆ เช่น เวลา หลักสูตร สถานที่เรียน การลงทะเบียน และลดทอนระเบียบต่าง ๆ
5. ควรศึกษารูปแบบและวิธีการรับความรู้และการถ่ายทอดความรู้เรื่องที่มีมาตั้งแต่ดั้งเดิมของชุมชนว่าในวิถีชีวิตของเขามีการถ่ายทอดกันอย่างไร มีการรับความรู้ใหม่อย่างไร แล้วนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบ
6. เน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด การวิเคราะห์ การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การแก้ปัญหา และการประยุกต์ใช้ความรู้ ต้องปรับที่ตัวผู้เรียน ผู้เรียนอาจจะยังเคยชินกับการเรียนแบบเดิม คือ คอยเป็นผู้รับเท่านั้น ต้องปรับให้ฝึกคิด ฝึกวิเคราะห์
7. ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองและการนำตนเอง
8. จัดการเรียนรู้ให้ผสมกลมกลืนกับชีวิต ไม่ควรให้แปลกแยกออกมาจากการดำเนินชีวิต
9. ควรเน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์
10. เน้นการเรียนรู้จากสถานการณ์จริง การฝึกปฏิบัติจริงจนสามารถทำได้
11. ต้องสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ของการเรียนรู้ สร้างนิสัยใฝ่รู้ ส่งเสริมให้เกิดความใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง
12. ควรสอนวิธีการในการแสวงหาความรู้ (Learning How to Learn) มากกว่าเน้นการให้เนื้อหาความรู้ ให้เครื่องมือในการแสวงหาความรู้ และฝึกการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

13. ครูเป็นผู้สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียน เป็นผู้แนะนำช่วยแก้ไขปัญหา ผู้เรียนอาจเป็นทั้งครูและผู้เรียนในเวลาเดียวกัน

14. ควรใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านและวิถีชีวิตในการเรียนรู้

15. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่

การศึกษาตามอัธยาศัย อาจจัดได้หลายลักษณะ ดังนี้ (สำนักบริหารงานการศึกษา
นอกโรงเรียน 2549 : 41)

1. การจัดแหล่งเรียนรู้ในชุมชนประเภทต่าง ๆ เช่น ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สวนสมุนไพร ศูนย์กีฬา ฯลฯ

2. การเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือ อินเทอร์เน็ต

3. การจัดกิจกรรมกลุ่มในชุมชน เช่น เวทีชาวบ้าน กลุ่มสหกรณ์หมู่บ้าน กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุ ฯลฯ ประชาชนจะได้รับความรู้จากกิจกรรมเหล่านี้เป็นผลพลอยได้
สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2551 : 3-4) ได้
กล่าวถึงโครงสร้างการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยไว้ดังนี้

1. ระดับการศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้ คือ

1.1 ระดับประถมศึกษา มีจำนวนหน่วยกิต ไม่น้อยกว่า 48 หน่วย แบ่งเป็นวิชา
บังคับ 36 หน่วยกิต และวิชาเลือกไม่น้อยกว่า 12 หน่วยกิต

1.2 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีจำนวนหน่วยกิต ไม่น้อยกว่า 56 หน่วย แบ่งเป็น
วิชาบังคับ 40 หน่วยกิต และวิชาเลือกไม่น้อยกว่า 16 หน่วยกิต

1.3 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีจำนวนหน่วยกิต ไม่น้อยกว่า 76 หน่วย
แบ่งเป็นวิชาบังคับ 44 หน่วยกิต และวิชาเลือกไม่น้อยกว่า 32 หน่วยกิต

2. สาระการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 สาระดังนี้

2.1 สาระทักษะการเรียนรู้ เป็นสาระเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง การใช้แหล่ง
เรียนรู้ การจัดการความรู้ การคิดเป็น และการวิจัยอย่างง่าย

2.2 สาระความรู้พื้นฐาน เป็นสาระเกี่ยวกับภาษาและการสื่อสาร คณิตศาสตร์
วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี

2.3 สาระการประกอบอาชีพ เป็นสาระเกี่ยวกับการมองเห็นช่องทางและการ
ตัดสินใจประกอบอาชีพ ทักษะในอาชีพ การจัดการอาชีพอย่างมีคุณธรรมและพัฒนาอาชีพให้มี
ความมั่นคง

2.4 สาระทักษะการดำเนินชีวิต เป็นสาระเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
สุขภาพอนามัย และความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต ศิลปะและสุนทรียภาพ

2.5 สารระการพัฒนาสังคม เป็นสาระเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การเมือง การปกครอง ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี หน้าที่พลเมืองและการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม

3. กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม ซึ่งผู้เรียนต้องทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับละไม่น้อยกว่า 100 ชั่วโมง

4. มาตรฐานการเรียนรู้ ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ ตามสาระการเรียนรู้ทั้ง 5 สาระที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพของผู้เรียน ดังนี้

4.1 มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

4.2 มาตรฐานการเรียนรู้ระดับ เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

5. เวลาเรียน ในแต่ละระดับใช้เวลาเรียน 4 ภาคเรียน ยกเว้นกรณีที่มีการเทียบ โอน ผลการเรียน ทั้งนี้ผู้เรียนต้องลงทะเบียนเรียนในสถานศึกษาอย่างน้อย 1 ภาคเรียน

2. บทบาทหน้าที่ครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบด้วยครูประจำศูนย์ การเรียนชุมชนและครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน ครู กศน.ตำบล ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ดังต่อไปนี้

2.1 บทบาทหน้าที่ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน

ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนในพื้นที่ทั่วไป (พื้นที่ปกติในเมือง ชนบท ชายแดน ศูนย์การเรียนปอเนาะ) และ 2) ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนในพื้นที่เฉพาะในเขตภูเขา (ศศช.) ในที่นี้จะขอกล่าวถึงเฉพาะประเภทที่ 1 ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ตามสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน(สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน, 2547 : 12) กำหนดดังนี้

1.1 บทบาทหน้าที่หลัก จัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมการเรียนรู้ตามภารกิจเฉพาะกลุ่มเป้าหมายและพื้นที่รับผิดชอบ

1.2 บทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมและสนับสนุนกิจการการเรียนการสอน

ครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนมีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนี้

- 1.2.1 สำรวจข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย ศึกษาชุมชนและวางแผนระดับจุลภาคโดยดำเนินการร่วมกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนในระดับตำบลและหมู่บ้าน
- 1.2.2 บริหารจัดการ ประสานงานกับหน่วยงานเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนในทุกระดับเพื่อระดมสรรพกำลังในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน การศึกษาตามอัธยาศัยและส่งเสริมการศึกษาในระดับโรงเรียน
- 1.2.3 ส่งเสริมสนับสนุนและร่วมมือกับหน่วยงานเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนทุกรูปแบบ
- 1.2.4 ส่งเสริมสนับสนุนและร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนากระบวนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนทุกรูปแบบในพื้นที่รับผิดชอบ
- 1.2.5 ส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักพึ่งพตนเองเพื่อให้มีอาชีพและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
- 1.2.6 ร่วมกับชุมชนในการพัฒนาเพื่อให้เกิดระบบการบริหารจัดการการศึกษานอกโรงเรียน และการบริหารจัดการการศึกษาตลอดชีวิตในระดับตำบลและหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง
- 1.2.7 พัฒนาและแสวงหาความรู้อย่างสม่ำเสมอทั้งในเรื่องหลักสูตรและวิธีการใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนการสอน นวัตกรรมทางการศึกษา ฯลฯ

2.2 บทบาทหน้าที่ ครู กศน. ตำบล

2.2.1 การวางแผน

- 1) จัดทำฐานข้อมูลชุมชน
- 2) จัดทำแผนพัฒนา กศน. ตำบล
- 3) จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี

2.2.2 การจัดและส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

- 1) จัดและส่งเสริมการศึกษานอก ระบบ ดังนี้
  - การส่งเสริมการรู้หนังสือ
  - การศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
  - การศึกษาต่อเนื่อง
- 2) จัดและส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย
  - ส่งเสริมการอ่าน
  - จัดและพัฒนาแหล่งเรียนรู้
  - บริการข่าวสารข้อมูล และสื่อทุกประเภท

- จัดและส่งเสริมกิจกรรมห้องสมุดประชาชนตำบล ห้องสมุดชุมชน มุมหนังสือบ้าน

2.2.3 บริการการเรียนรู้ในชุมชนร่วมกับภาคีเครือข่าย

- 1) ศูนย์ซ่อมสร้างเพื่อชุมชน (Fix it Center) ร่วมกับ (สอศ.)
- 2) ชมรมคุ้มครองผิบริโศก ร่วมกับ (สคบ.)
- 3) ศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชน ร่วมกับ (กระทรวงไอซีที)
- 4) มุมวิทยาศาสตร์เพื่อชีวิต ร่วมกับ (สสวท.)
- 5) หน่วยแพทย์เคลื่อนที่ ร่วมกับโรงพยาบาล สถานีอนามัย
- 6) ธนาคารเคลื่อนที่
- 7) การป้องกันบรรเทาสาธารณภัย ร่วมกับกรมป้องกันบรรเทาสาธารณภัย
- 8) อำเภอเคลื่อนที่ ร่วมกับอำเภอ

2.2.4 สร้างและพัฒนาภาคีเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชนโดยการประสานขอความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย องค์กรชุมชนผู้รู้ ผู้ทรงคุณวุฒิ ตลอดจนจรรยาบรรณท้องถิ่น เพื่อร่วมเป็นอาสาสมัคร กศน. อาสาสมัครส่งเสริม การอ่าน เป็นต้น

2.2.5 ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่แผนงาน โครงการ กิจกรรมและผลการดำเนินงานของ กศน. ตำบล ในรูปแบบ ต่างๆ

2.2.6 รายงาน

- 1) รายงานข้อมูลที่เกี่ยวข้องตามแบบและเวลาที่กำหนด
- 2) รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี ของ กศน. ตำบล

2.3 บทบาทหน้าที่ครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

จากนโยบายปฏิรูปการศึกษา ซึ่งได้กำหนดให้มีการปฏิรูปการเรียนการสอนแนวใหม่ โดยให้มีการปรับกระบวนการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน ดังนั้น สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน จึงได้ปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนการศึกษาออกโรงเรียนโดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ การเรียนที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด ดังกล่าว (สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน, 2547 : 5-11) ซึ่งสามารถระบุภารกิจของครู ประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้ดังนี้

2.3.1 การประชาสัมพันธ์/แนะแนว ครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจะต้อง ประชาสัมพันธ์แนวทางการเรียนการสอนตามหลักสูตร เงื่อนไขต่าง ๆ ของการเรียนและการจบ หลักสูตร ประโยชน์ที่ผู้เรียนจะได้รับตลอดจนทำหน้าที่แนะแนวและให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียนก่อน การตัดสินใจเรียนหรือระหว่างเรียน รวมทั้งให้คำปรึกษาในการปรับตัวและแก้ไขปัญหาทางการเรียนด้วย

2.3.2 การปฐมนิเทศ ครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนร่วมกับสถานศึกษาปฐมนิเทศ นักศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องหลักสูตร วิธีการจัดการเรียนการสอน หรือการเรียนรู้ตาม หลักสูตร รวมทั้งการสร้างบรรยากาศที่ดี การสร้างความสัมพันธ์ความคุ้นเคยระหว่างครูและ นักศึกษาระหว่างนักศึกษาด้วยกันเองและนักศึกษากับผู้เกี่ยวข้องในสถานศึกษา

2.3.3 การวิเคราะห์หลักสูตรและจัดหลักสูตรท้องถิ่น การนำหลักสูตรที่ร่วมกันพัฒนาขึ้น ในระดับท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนรู้นั้น หน้าที่ของครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน คือ การจัดการ เรียนรู้ให้กับผู้เรียน 3 ระดับ คือระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย ซึ่งต้องออกแบบหรือวางแผนการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่

2.3.4 การวางแผนและจัดการเรียนรู้ ครูและผู้เรียนจะต้องวางแผนการเรียนรู้ร่วมกัน โดยต้องมีส่วนร่วมทั้งการวิเคราะห์หลักสูตร การจัดทำแผนการสอน การจัดทำแผนการเรียนรู้ และการจัดทำแผนการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

2.3.5 การจัดกระบวนการเรียนรู้ ครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีหน้าที่จัด กระบวนการเรียนรู้ให้นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจ เกิดทักษะ เจตคติและค่านิยม ตามที่กำหนด ไว้ในจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและหมวดวิชาต่าง ๆ โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ตลอดภาคเรียน ซึ่งมีกิจกรรมการเรียนรู้หลัก 5 กิจกรรม คือ 1) การพบกลุ่ม 2) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ต่อเนื่อง 3) การทำโครงงาน 4) การสอนเสริม 5) การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต (กพช.)

2.3.6 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษาออก โรงเรียนด้วยการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในแต่ละหมวดวิชาของผู้เรียน ซึ่งต้องดำเนินการ ควบคู่ไปกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ มีการวัดและประเมินผลที่ใช้วิธีการที่หลากหลาย ดังนี้

1. การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง โดยพิจารณาจากผลงานชิ้นงานที่ ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าในกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง การนำเสนอผลงาน ชิ้นงานและร่วมอภิปราย ในการพบกลุ่มแต่ละครั้งเพื่อประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียน

2. การประเมินผลด้วยการทดสอบย่อย (Quiz) ในการพบกลุ่ม
3. การประเมินผลจากการทำโครงงาน
4. การประเมินผลโดยการทดสอบปลายภาคเรียน

3. หลักการ ทฤษฎี รูปแบบ วิธีการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการจัดการศึกษา นอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย

หลักการ ทฤษฎี รูปแบบ วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ครู อาจารย์ และผู้สอนใช้ถ่ายทอด ความรู้ให้แก่ผู้เรียนนั้นมีหลากหลาย ดังนี้

3.1 หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning)

หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมนี้ มาจากความเชื่อที่ว่า การเรียนรู้ของคนเราเป็นกระบวนการสร้างความรู้ขึ้นด้วยตัวของผู้เรียนเอง โดยครูเป็นผู้ช่วยจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เอื้ออำนวยให้เกิดการสร้างความรู้มากกว่าการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนสู่ผู้เรียน ดังนั้นกระบวนการสร้างความรู้จึงต้องอ้างอิงจากประสบการณ์ของผู้เรียน เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นฝ่ายกระทำซึ่งจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่พลวัตของการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องต่อไปอย่างไม่สิ้นสุด การเรียนรู้ในลักษณะนี้จึงเน้นถึงลักษณะทางสังคมของการเรียนรู้ที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง และระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ผลก็คือ เกิดการขยายตัวของเครือข่ายความรู้ที่ทุกคนมีอยู่ออกไปอย่างกว้างขวาง โดยอาศัยการแสดงออกทางภาษา ได้แก่ การพูดและการเขียน เป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยนวิเคราะห์ และสังเคราะห์ความรู้ (กมล สุดประเสริฐ และสุนทร สุรินทร์ชัย, 2540 : 159)

3.2 หลักการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner Center Approach)

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาท ร่วมกันในการพัฒนาตนเองให้เต็มตามศักยภาพ โดยเน้นทักษะกระบวนการมีส่วนร่วมในการแสดงออก การลงมือปฏิบัติจริง การประกอบอาชีพระหว่างเรียน การทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่มที่มีบรรยากาศการเรียนเป็นประชาธิปไตย การแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รวมถึงการสอดแทรกกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพและการพัฒนาลักษณะนิสัยบางอย่างลงไป ในกระบวนการเรียนรู้อย่างผสมกลมกลืน หลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางดังกล่าวนี้จึงเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ (Participation) เกิดการรู้จริงเห็นจริงด้วยตนเอง (Insight) มีความเป็นตัวของตัวเอง (Autonomy) มีเสรีภาพแห่งการเรียนรู้ (Freedom) ด้วยการให้ความสำคัญแก่กระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) เพื่อส่งเสริมผู้เรียนให้พัฒนาไปตามศักยภาพของตนเองและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข (กมล สุดประเสริฐ และสุนทร สุรินทร์ชัย, 2540 :185)

3.3 หลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Learner Center)

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ให้โอกาสแก่ผู้เรียน ได้เลือกเรียนและทำกิจกรรมตรงตามความรู้และตรงตามระดับความสามารถ ที่มุ่งเน้นให้สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของตนเอง ซึ่งมีวิธีการที่หลากหลายทั้งกระบวนการกลุ่ม และการศึกษาด้วยตนเอง

3.4 หลักการจัดการเรียนรู้แบบประสบการณ์ (Learning by Experience)

การจัดการเรียนรู้แบบประสบการณ์ เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีโอกาสสร้างประสบการณ์ และครูกระตุ้นให้ผู้เรียนสะท้อนประสบการณ์เพื่อนำสู่การพัฒนาทักษะใหม่ ๆ เจตคติใหม่ ๆ และแนวคิดใหม่ ๆ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ครูให้ผู้เรียนได้ลงปฏิบัติกิจกรรมตามสภาพจริง ได้แก่ การศึกษารวบรวมข้อมูล การสัมภาษณ์ และดำเนินการ
2. ครูให้ผู้เรียนนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการศึกษา โดยอาจจะเป็นรูปแบบการพูด การเขียน และการนำเสนอ
3. ครูและผู้เรียนร่วมกันอภิปราย ซักถามประเด็นคำถามที่ได้ร่วมงาน
4. ผู้เรียนสรุปผลการเรียนรู้หรือลงมือดำเนินงานร่วมกัน
5. ผู้เรียนนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยให้มีการทดลองเพื่อแก้ปัญหาหรือศึกษาต่อไป

3.5 หลักการจัดการเรียนรู้แบบเน้นการปฏิบัติ (Learning by Doing)

เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ตรงจากสถานการณ์จริง หรือ การแก้ปัญหาที่ผู้เรียนได้จากการเรียนรู้ด้วย การกระทำ การคิด การลงมือทำด้วยตนเอง โดยมีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1. การนำเข้าสู่การเรียนรู้ ครูจะกระตุ้น ชักจูง และจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้น และสนใจที่จะศึกษา ค้นคว้าองค์ความรู้ โดยครูจะใช้วิธีการสนทนา ซักถาม
2. การจัดการเรียนรู้
  - 2.1 ครูอาจแบ่งกลุ่มผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นร่วมกันวิเคราะห์ อภิปราย และหาข้อสรุปตามประเด็นที่กำหนดไว้ตามความสนใจของผู้เรียน
  - 2.2 ครูจัดหาสื่อและแหล่งเรียนรู้ เช่น ให้ความรู้ สื่อ วิดีทัศน์
  - 2.3 ผู้แทนกลุ่มนำเสนอผลงานกลุ่มเพื่อวิเคราะห์ประเด็นที่ยังไม่ชัดเจน
3. ครูให้ผู้เรียนได้ทดลอง ฝึกปฏิบัติตามขั้นตอน ให้วิเคราะห์โดยครูเป็นที่ปรึกษา แนะนำ และประเมินการปฏิบัติ
4. ผู้เรียนแต่ละกลุ่ม รวบรวมและสรุปข้อมูลความรู้จากประสบการณ์ เพื่อวิเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่ พร้อมนำเสนอต่อที่ประชุม
5. การนำไปใช้ ผู้เรียนแต่ละกลุ่มพัฒนาผลงานจากข้อเสนอแนะของที่ประชุม เพื่อพัฒนา สร้างสรรค์งานที่สามารถนำไปใช้ในสถานการณ์จริงได้

6. การวัดประเมินผล ครูวัดประเมินผลจากการปฏิบัติจริงโดยวัดประเมินจาก แฟ้มสะสมงาน ผลงาน ชิ้นงาน โดยความร่วมมือจากผู้ปกครอง ผู้สอน สมาชิกของแต่ละกลุ่ม และผู้เรียนประเมินตนเอง

บทบาทของครู

1. ครูจะต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ ๆ
2. ครูให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง
3. ครูให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์จากการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติ
4. ครูจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมให้จูงใจต่อการเรียนรู้
5. ครูให้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้
6. ครูวางแผนการเรียนรู้
7. ครูให้ผู้เรียนร่วมการวิเคราะห์ อภิปราย และสรุปองค์ความรู้
8. ครูให้คำแนะนำ ช่วยเหลือเพื่อให้การอภิปรายกลุ่มบรรลุเป้าหมาย
9. ครูให้กำลังใจแก่ผู้เรียน
10. ครูกระตุ้นให้ผู้เรียนร่วมวิเคราะห์และสนใจวางแผนการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ มีเหตุผลที่ถูกต้อง
11. ครูวิเคราะห์ข้อดี ข้อเสีย เพื่อการพัฒนา

บทบาทของผู้เรียน

1. ผู้เรียนศึกษาค้นคว้า ข้อมูลและแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อการอภิปราย
2. ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในการเรียนรู้
3. ผู้เรียนแต่ละกลุ่มได้กำหนดบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบ
4. ผู้เรียนสังเกตและทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง
5. ผู้เรียนประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง

3.6 หลักการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self Directed Learning)

การเรียนรู้ด้วยตนเองนี้แท้จริงแล้ว เป็นกระบวนการเรียนรู้ เพื่อความอยู่รอดของมนุษย์เรานั้นเอง เปรียบเทียบให้เข้าใจง่าย ๆ เหมือนกับการหิวอาหารของมนุษย์เรา ถ้าผู้ใดหิวอาหารผู้นั้นจะต้องไปแสวงหาอาหารมากินเอง มิใช่ให้ผู้อื่นไปกินแทน ซึ่งก็จะไม่ช่วยให้ผู้หิวอาหารหายหิวได้ฉับใด การเรียนรู้จะต้องเกิดจากการแสวงหาและเรียนรู้ด้วยตนเอง ฉะนั้น การเรียนรู้ด้วยตนเองจึงเป็นการเรียนรู้ที่ยอมรับศักยภาพความแตกต่างและความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนว่าเป็นผู้มีความสามารถที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ด้วยตนเอง เพื่อให้สามารถ

ดำรงตนเองอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างมีความสุขได้ จึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาทางจิตวิทยาที่ว่า “เมื่อเติบโตและเรียนรู้มากขึ้นคนเราก็จะเปลี่ยนบุคลิกภาพจากการพึ่งพาผู้อื่นไปสู่การรับผิดชอบพึ่งพาตนเองมากขึ้น และการมีความรับผิดชอบพึ่งพาตนเองได้ก็คือการบ่งบอกให้รู้ว่าบุคคลผู้นั้นได้พัฒนาตนเองไปสู่การเรียนรู้ได้ด้วยตนเองนั่นเอง” การเรียนรู้ด้วยตนเองนี้ได้ใช้เป็นหลักการสำคัญในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ และการจัดการศึกษานอกโรงเรียนมาแต่ต้น เพียงแต่ในระยะเริ่มแรกนั้นสัดส่วนของการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองยังมีน้อย แต่ยุคปัจจุบันความเข้าใจในเรื่องการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตลอดจนสื่อเอกสาร เช่น แบบเรียนและสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ ตลอดจนการสื่อสารทางไกลผ่านดาวเทียม ฯลฯ แพร่หลายมากขึ้น การเรียนรู้ด้วยตนเองจึงเพิ่มสัดส่วนให้ผู้เรียนรับผิดชอบในการเรียนรู้ด้วยตนเองได้มากยิ่งขึ้น

3.7 หลักการเรียนรู้เพื่อการรอบรู้ (Mastery Learning)

หลักการเรียนรู้เพื่อการรอบรู้นี้อยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า การเรียนรู้เป็น ความสามารถเฉพาะของแต่ละบุคคล ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ และประสบผลสำเร็จตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ได้ โดยใช้ระยะเวลาที่แตกต่างกัน ดังนั้น การเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคน จึงไม่จำเป็นต้องนำไปเปรียบเทียบหรือแข่งขันกับผู้อื่น ซึ่งจะช่วยสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และพัฒนาความรู้สึกนึกคิดที่ดีต่อการเรียนรู้ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง ด้วยความสมัครใจและประสบผลสำเร็จได้ในที่สุด การเรียนรู้จึงเป็นการสร้างความสุข และความสำเร็จให้แก่คนทุกคน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการรอบรู้นี้ ผู้เรียนจะอ่าน หรือศึกษาหาความรู้จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ เช่น จากสื่อ เอกสาร ตำรา ชุดวิชา เรียนรู้จากสื่อบุคคล หรือเรียนรู้จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ผู้เรียนจะรับทราบจุดประสงค์ ตลอดจนเกณฑ์ในการสอบ เกณฑ์ในการทำรายงาน โดยจะมีการทดสอบความรู้ และแจ้งผลการสอบ ให้ผู้เรียนทราบโดยเร็ว ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนปรับปรุง การเรียนรู้ของตนเอง และสอบซ่อมให้ผ่านเกณฑ์ต่อไป

หลักการเรียนรู้เพื่อการรอบรู้นี้ จึงเป็นการส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเองจากสื่อต่าง ๆ เช่น สื่อเอกสาร ตำรา ชุดวิชา สื่อบุคคล เช่น ภูมิปัญญา ผู้รู้ในท้องถิ่น ฯลฯ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ ฯลฯ เป็นต้น ส่งเสริมการเรียนรู้ตามความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งจะสอดคล้องกับหลักการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนตามหลักสูตรศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญที่จัดให้แก่ ประชาชนนอกรั้วโรงเรียนในปัจจุบัน

3.8 หลักการเรียนรู้ที่ตอบสนองชีวิตจริง (Authentic Learning)

หลักการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองชีวิตจริงนั้น เป็นการจัดการเรียนรู้ที่อยู่บนพื้นฐานความเชื่อของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และใช้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยมีความเชื่อว่า การเรียนรู้จะบรรลุผลได้ถ้าผู้เรียนเรียนรู้เรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริง และปัญหาที่เกิดขึ้นจริงกับผู้เรียน

เนื้อหาที่นำมาเรียนจึงเป็นเนื้อหาที่ผู้เรียน อยากรู้ ไม่ใช่เนื้อหาที่ครูคาดคิดว่าผู้เรียนควรเรียนรู้ หรือเรื่องที่ครูถนัดสอนเหมือนที่ครูเคยจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียนอย่างที่เคยทำมาในอดีต

หลักการเรียนการสอนที่ตอบสนองชีวิตจริงนั้น ผู้สอนจะต้องจัดการเรียนการสอน และวัดประเมินโดยคำนึงถึงสติปัญญาความสามารถหลาย ๆ ด้าน ของผู้เรียน เช่น

1. ความสามารถด้านการใช้สายตา
2. ความสามารถด้านดนตรี
3. ความสามารถด้านการเคลื่อนไหวของร่างกาย
4. ความสามารถด้านภาษา
5. ความสามารถด้านคณิตศาสตร์
6. ความสามารถด้านการปรับตนเองให้เข้ากับบุคคล
7. ความสามารถด้านการปรับตัวให้เข้ากับสังคม ฯลฯ เป็นต้น

(กมล สุดประเสริฐ และสุนทร สุนันท์ชัย. 2540 : 77)

การจัดการเรียนการสอนที่ตอบสนองชีวิตจริงนี้ จะสอดคล้องและควบคู่ไปกับ หลักการประเมินผลตามสภาพที่แท้จริง (Authentic Assessment) คือ เป็นการประเมินผล ที่ต้องแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนสามารถทำอะไรได้บ้าง และสามารถอธิบายความสามารถ ของตนชัดเจน ซึ่งผู้เรียนจะต้องใช้ความรู้ความสามารถหลาย ๆ ด้านในการเชื่อมโยงเอาความรู้ ความสามารถที่มีอยู่เหล่านั้นให้เข้ากับชีวิตจริงได้ด้วย

หลักการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลที่ตอบสนองชีวิตจริงดังกล่าว สอดคล้องกับปรัชญาและความเชื่อของกรมการศึกษานอกโรงเรียน ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ ปฏิบัติ ลงมือศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง และนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ แก้ไขปัญหา ที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงพร้อม ๆ กับการได้ความรู้และประสบการณ์จากการลงมือปฏิบัติและ แก้ปัญหาจริงที่เกิดขึ้น เกิดการเรียนรู้จากการเปรียบเทียบประสบการณ์เดิมเข้ากับ ประสบการณ์ใหม่ที่เพิ่มขึ้น ทำให้สามารถสร้างองค์ความรู้ขึ้นได้ด้วยตนเอง

4. การจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2553 : 1-5) ได้กล่าวถึง สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยประจำตำบล (กศน. ตำบล) มียุทธศาสตร์สำคัญในการสนับสนุนเพื่อขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษา ตาม วิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้คือ “คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างคุณภาพ” ทั้งนี้สำนักงานส่งเสริม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดทุกจังหวัด ได้ดำเนินศูนย์การปรับศูนย์

การเรียนชุมชนในตำบลให้เป็น ศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยประจำตำบล โดยเป็นหน่วยงานที่อยู่ในสังกัดศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่มีฐานะ เป็นหน่วยจัดกิจกรรมการศึกษาอกระบบและตามอัธยาศัยระดับอำเภอ ที่มีฐานะเป็นหน่วย กิจกรรมการศึกษาอกระบบและตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน และสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ มีกิจกรรมหลัก เป็นศูนย์ข่าวของชุมชน (Information Center) ศูนย์สร้างโอกาสการเรียนรู้ (Opportunity Center) โดยสำนักงานส่งเสริมการศึกษาอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ได้ร่วมมือกับกระทรวงมหาดไทยและ อบต. ดำเนินการมาตั้งแต่ เดือน กันยายน พ.ศ. 2552 มีการปรับปรุงศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีอยู่เดิมให้มีความพร้อม จากนั้น จึงประกาศจัดตั้งเป็น กศน. ตำบล หรือแขวง สำหรับตำบลหรือแขวงใดไม่มีศูนย์เรียนรู้ชุมชนให้ ประสานกับชุมชน วัด ศาสนสถาน โรงเรียนภาคีเครือข่าย ดำเนินการจัดอาคารสถานที่ที่ เหมาะสมที่อยู่ในแหล่งชุมชนครูศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยประจำ ตำบลมีบทบาทที่สัมพันธ์กับชุมชนโดยมีครูศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ประจำตำบล เป็นที่มีความสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และทำหน้าที่ประสานงาน ครูศูนย์ การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยประจำตำบล เข้ากับชุมชน ซึ่งทางสำนักงาน ส่งเสริมการศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยได้กำหนดหน้าที่ในการจัดการเรียนรู้ของ ครูศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยประจำตำบลไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. การวางแผนจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้
3. การให้บริการเรียนรู้
4. การสนับสนุนกิจกรรมของชุมชน และสังคม วัฒนธรรม ประเพณี
5. การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้

4.1 การวางแผนจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การจัดการเรียนรู้การศึกษาออกโรงเรียน เป็นการจัดการเรียนรู้สำหรับกลุ่มเป้าหมาย ผู้ใหญ่ที่มีวุฒิภาวะ ความรู้ และประสบการณ์คำนึงถึงศาสตร์ว่าด้วยผู้ใหญ่ และจิตวิทยาผู้ใหญ่ เป็นสำคัญ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติพุทธศักราช 2542 หมวดที่ 4 มีสาระสำคัญ คือ การยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ กระบวนการ จัดการเรียนรู้สามารถพัฒนาตามธรรมชาติเต็มศักยภาพ โดยนำเอาสภาพปัญหา ความต้องการ เรียนรู้มาบูรณาการในการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ผู้ที่เรียนสามารถนำไปใช้ ประโยชน์ในวิถีชีวิตได้

4.1.1 ความหมายของการวางแผน

เสาวนิตย์ ชัยมุสิก (2545 : 2) ได้ให้ความหมายว่า การวางแผน หมายถึง งานทุกด้านขององค์กร ที่ได้กำหนดขึ้นอย่างมีเหตุผล แผนเป็นระเบียบวิธีหรือขั้นตอนที่เป็นระบบที่บุคลากรใช้เป็นเครื่องมือหรือแนวทางดำเนินงานขององค์กร และการวางแผน คือ การเตรียมการหรือคาดการณ์ไว้ล่วงหน้า ทำให้ผู้บริหารมีความพร้อมที่จะปฏิบัติงานหรือทำอะไรบางอย่างในอนาคต

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546 : 16 –17) ได้ให้ความหมายว่า การวางแผน หมายถึง การวางแผนอย่างเป็นขั้นตอนว่า เมื่อได้ทางเลือกต่าง ๆ ที่นำไปสู่เป้าหมาย จะมีการวางแผนอย่างเป็นขั้นตอน รู้ว่าเวลาใดควรทำอะไร ที่ไหน อย่างไร อาจมีการกำหนดเป้าหมายย่อย ๆ หลาย ๆ เป้าหมายที่ต้องทำให้สำเร็จทั้งหมด เป้าหมายใหญ่จึงบรรลุ การคิดเชิงกลยุทธ์ในเรื่องเล็ก ๆ อาจเป็นการวางแผนในความคิดส่วนเรื่องใหญ่ ๆ เช่น การวางแผนกลยุทธ์ในระดับองค์การ จะประกอบด้วยปัจจัยสำคัญสองส่วน คือ ส่วนที่หนึ่ง เป้าหมาย (ends) หรือจุดหมายที่ต้องการไปถึง และส่วนที่สอง วิธีทางหรือแนวทางปฏิบัติ (means) เพื่อบรรลุจุดหมายนั้น แผนกลยุทธ์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้าจะนำไปสู่อนาคตที่พึงประสงค์ โดยจะเขียนออกมาเป็นขั้นตอนที่ชัดเจน

การวางแผนมักจะเขียนออกมาในรูปของแผนงาน ช่วยให้เราเห็นเป้าหมายที่ชัดเจน แผนงานช่วยลดความเสี่ยงภัยและความไม่แน่นอนลง ช่วยให้สามารถเตรียมการและจัดการเกี่ยวกับทรัพยากรที่เกี่ยวข้องได้ทำให้การใช้ประโยชน์และการประสานงานทรัพยากรต่าง ๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ แผนงานที่ชัดเจนทั้งในส่วนของเป้าหมาย วิธีการ ขั้นตอนและขอบเขตเวลาในการดำเนินการ จะช่วยควบคุมความคิดและพฤติกรรมให้มุ่งสู่เป้าหมาย อันจะช่วยเปิดโอกาสให้เข้าใกล้ความสำเร็จที่วัดได้ ลดโอกาสการดำเนินการอย่างผิดพลาดเนื่องจากแผนที่ดีจะช่วยลดความเสี่ยงของความไม่แน่นอน หลีกเลี่ยงเหตุการณ์ไม่คาดคิด ที่เกิดขึ้นอย่างกะทันหัน การวางแผนที่ดีจะช่วยประหยัดเวลา และทรัพยากร ที่สำคัญคือจะนำไปสู่ชัยชนะตามที่ตั้งใจไว้

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2547 : 277 –230) ได้ให้ความหมายว่า การวางแผน หมายถึง การตัดสินใจไว้ล่วงหน้าว่าในอนาคตจะทำอะไร จะมีวิธีการดำเนินการอย่างไร และใครจะเป็นผู้รับผิดชอบเพื่อให้บรรลุจุดหมายขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพเป็นการนำความรู้ทางนโยบายและแผนมาประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติ ความสำเร็จของการวางแผนคือ การวางแผนประกอบด้วยสาระสำคัญ ดังนี้คือ

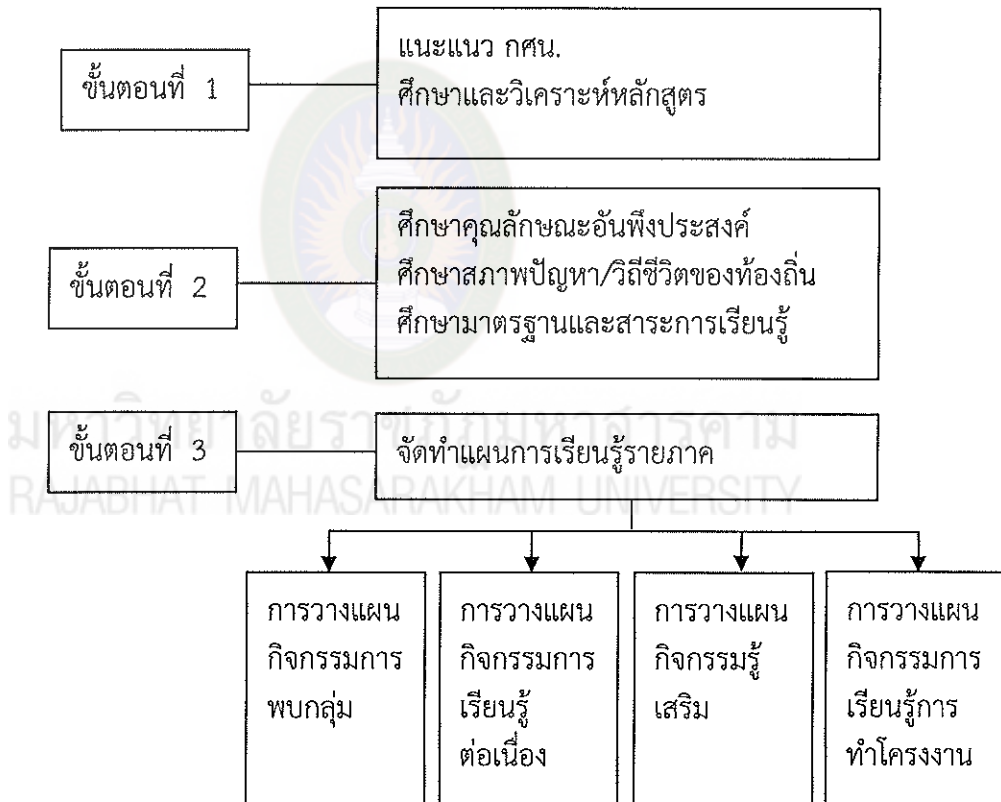
1. เป็นเรื่องที่ต้องการให้เกิดในอนาคต
2. การกำหนดผลลัพธ์ (Result) ซึ่งมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน ได้แก่ เป้าหมายรวม (Goals) วัตถุประสงค์ (Objectives) และเป้าหมายเฉพาะ (Targets)

- 2.1 เป้าหมายรวม เป็นความมุ่งหมายส่วนรวมขององค์การ
- 2.2 วัตถุประสงค์ แสดงความมุ่งหมายของหน่วยงานและโครงการขององค์การ
- 2.3 เป้าหมายเฉพาะ เป็นความมุ่งหมายที่เฉพาะเจาะจง มักกำหนดเป็นเชิงปริมาณหรือเป้าหมายที่วัดได้

3. การกำหนดแนวทางในการปฏิบัติหรือวิธีดำเนินการ (Procedure)

4.1.2 ขั้นตอนการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

กระบวนการจัดทำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อไปสู่การจัดการเรียนรู้ดังกล่าวมีกระบวนการและขั้นตอน ดังแผนภาพที่ 2 (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2546 : 14-15)

แผนภาพที่ 2 ขั้นตอนการวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง

ขั้นตอนที่ 1 แนวทางการศึกษานอกโรงเรียนศึกษาวิเคราะห์หลักสูตร

- 1. แนวทางการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียน

2. ให้ศึกษาจุดมุ่งหมายของหลักสูตร คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง คำอธิบายหมวดวิชา และเนื้อหาหมวดวิชา

3. การจัดลำดับความยากง่ายของเนื้อหาหมวดวิชา เพื่อจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสม
ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สภาพปัญหาและมาตรฐานการเรียนรู้

1. ศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์หลักสูตร เพื่อสร้างค่านิยมการปรับเปลี่ยน
กระบวนการคิด ทักษะคิด และกระบวนการ

2. ศึกษาสภาพปัญหา วิถีชีวิตของท้องถิ่น เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการเชื่อมโยงและ
จัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน โดยนำองค์ความรู้ ทักษะ และคุณธรรม จริยธรรม
จากภาคทฤษฎีสู่การปฏิบัติจริงในวิถีชีวิตอย่างสอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

3. ศึกษามาตรฐานและสาระการเรียนรู้ เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาตามมาตรฐานตัว
บ่งชี้และสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 3 จัดทำแผนการเรียนรู้รายภาค ซึ่งประกอบด้วย

1. การวางแผนกิจกรรมการพบกลุ่ม 18 ครั้ง การจัดกิจกรรมการพบกลุ่ม
รายสัปดาห์ และแผนการเรียนรู้

1.1 การวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง

1.2 การวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้เสริม สรุปได้ว่า กระบวนการจัดทำแผน

กิจกรรมการเรียนรู้ไปสู่การจัดการเรียนรู้ เพื่อแนะแนววิเคราะห์หลักสูตรสาระการเรียนรู้การ
จัดทำแผนการเรียนรู้รายภาค ซึ่งเป็นลักษณะของการบูรณาการซึ่งกันและกัน สามารถจัด
กิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้

สรุปได้ว่า การวางแผนจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง การวางแผนจัดการเรียนรู้
เพื่อให้นักเรียนเป็นบุคคลผู้มีความรู้คุณภาพมาตรฐานการศึกษา ประกอบด้วย การสำรวจความต้องการ
การเก็บรวบรวมข้อมูลชุมชน การวางแผนกิจกรรมและโครงการ การประชาสัมพันธ์การเรียน
การสอน การปฐมนิเทศ การวิเคราะห์หลักสูตรและจัดหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อร่วมกันวางแผนการ
จัดการเรียนรู้เรียน การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจเกิดทักษะ เจตคติ
และค่านิยม ตามที่กำหนดไว้

4.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

4.2.1 ความหมายของกิจกรรมการเรียนรู้

โรม วงศ์ประเสริฐ (2545 : 11) ได้ให้ความหมายว่า กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง
การกระทำรูปแบบหนึ่งซึ่งมีผู้ดำเนินการ ในที่นี้อาจเป็นผู้ดำเนินการจัดอบรมหรือครูผู้สอน
ดำเนินการจัดขึ้น เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีพัฒนาการ และเปลี่ยนแปลงไปตามความมุ่งหมาย

ของการดำเนินการนั้น ๆ กิจกรรมสามารถประยุกต์ใช้ในการจัดการอบรม หรือการจัดการเรียนรู้ได้ทุกประเภท

ราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 126) ได้ให้ความหมายว่า กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การที่ผู้เรียนปฏิบัติกรอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อการเรียนรู้

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2545 : 20) ได้ให้ความหมายว่า กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง หมายถึง สภาพการเรียนรู้ที่กำหนดขึ้น เพื่อนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย หรือจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา โดยการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ต่าง ๆ

สรุปได้ว่า กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง สภาพการเรียนรู้ที่ผู้สอนจัดขึ้น โดยมีการกำหนดและออกแบบกิจกรรมไว้ให้ผู้เรียนปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ตามเป้าหมายที่วางไว้

4.2.2 หลักการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ประชุม ผงผ่าน (ม.ป.ป. : 161) ได้เสนอหลักแนวคิดไว้ดังนี้

1. กิจกรรมเป็นสื่อกลางระหว่างผู้สอน ผู้เรียน และองค์ประกอบอื่น ๆ ในระบบการเรียนการสอน
2. กิจกรรมที่เน้นการปฏิบัติกรของผู้เรียน จะช่วยทำให้ผู้เรียนได้มีการเคลื่อนไหวและมีผลกระทบที่ดีต่อการพัฒนาของระบบอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย
3. กิจกรรมสามารถสนองตอบความแตกต่างนั้นได้
4. ความสนใจของผู้เรียน ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของความสำเร็จในการเรียนกิจกรรมต่าง ๆ ที่ออกแบบไว้ จะช่วยให้ความสนใจต่อบทเรียนของผู้เรียนสูงขึ้น
5. กิจกรรมมีความหลากหลาย มีระดับความยากง่ายแตกต่างกัน สามารถเลือกกิจกรรมที่มุ่งไปสู่ความสำเร็จในบทนั้น ๆ
6. กิจกรรมหลายกิจกรรมแฝงไว้ซึ่งความบันเทิง มีชีวิตชีวา เช่น เกม เพลง ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมแล้ว ย่อมมีความสนุกสนานร่าเริงแจ่มใส
7. ความเข้าใจลักษณะบทเรียนที่มีลักษณะแตกต่างกัน สามารถเลือกกิจกรรมให้สอดคล้องกับบทเรียนในแต่ละบทได้ และทำความเข้าใจของผู้เรียนดีขึ้น
8. บางกิจกรรมเหมาะสำหรับการปฏิบัติงานกลุ่ม เพื่อเสริมสร้างการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มของผู้เรียน
9. กิจกรรมช่วยส่งเสริม สร้างค่านิยมต่าง ๆ ของผู้เรียน เช่น ความเป็นประชาธิปไตย ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ฯลฯ

10. ในขณะที่ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรม ผู้สอนสามารถสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน ทำให้ได้ข้อมูลเพื่อการประเมินผลปรับปรุงพฤติกรรมของผู้เรียน

ทิสนา แคมมณี (2550 : 321) ได้เสนอแนวคิดไว้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ คือ ขั้นตอนที่ผู้สอนดำเนินการให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่แตกต่างกันออกไป คือ

1. เป็นวิธีการที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนจำนวนมากได้เรียนรู้เนื้อหาสาระ
2. เป็นวิธีการที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนทั้งชั้นได้เห็นการปฏิบัติจริง
3. เป็นวิธีการที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยการเห็นผลประจักษ์ชัดจากการคิดการกระทำของตน

การคิดการกระทำของตน

4. เป็นวิธีการที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้หลักการ
5. เป็นวิธีการที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์
6. เป็นวิธีการที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้
7. เป็นวิธีการที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้
8. เป็นวิธีการที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การเอาใจเขามาใส่ใจเรา
9. เป็นวิธีการที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนฝึกฝนในการเผชิญและแก้ปัญหา
10. เป็นวิธีการที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ อย่างสนุกสนาน
11. เป็นวิธีการที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สภาพความเป็นจริง
12. เป็นวิธีการที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
13. เป็นวิธีการที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนได้เห็นภาพเรื่องราวที่ต้องการเรียนรู้ประจักษ์ชัดด้วยสายตา

ชัดด้วยสายตา

4.2.3 กระบวนการเรียนรู้ในการจัดกิจกรรม

บร็อกแคท และฮิมสตาร์ (Brokett and Hiemstra. 1991 : 109-117) ได้เสนอแนะเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้โดยการชี้แนะตนเอง สรุปได้ดังนี้ การเริ่มต้นวางแผน ผู้อำนวยการควมสะดวก มีบทบาทในการพัฒนาให้ผู้เรียนมีความริเริ่ม ในการวางแผน อาจใช้เอกสารคำชี้แจง (Learning rationale sheet) ซึ่งจะเป็นการอธิบายเกี่ยวกับประสบการณ์การเรียนรู้ โดยจะมีข้อความที่ผู้เรียนอธิบายถึงเหตุผลในการสนใจประสบการณ์การเรียนรู้ และเป็นการอธิบายถึงการทำงานของครูสอน สำหรับประสบการณ์เป็นรายบุคคล รวมทั้ง ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการชี้แนะตนเองในการเรียนรู้ และสิ่งที่ผู้เรียนคาดหวังจากผู้อำนวยการควมสะดวก รวมทั้งได้เสนอแนะว่าก่อนที่จะเริ่มมีประสบการณ์การเรียนรู้จริง ๆ ควรออกแบบเครื่องมือที่เหมาะสมในการประเมินความจำเป็น โดยใช้เทคนิคดังนี้ เทคนิคแรก เป็นการให้ผู้เรียนเขียนเครื่องมือในการประเมินความจำเป็น เทคนิคที่สองแบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มเล็ก ๆ

อภิปรายถึงความจำเป็นของตน อาจมีข้อขัดแย้งกันภายในกลุ่ม ซึ่งจะนำมาถึงการให้คำจำกัดความของความจำเป็นของบุคคลให้ชัดเจน นอกจากนี้ บนพื้นฐานของปรัชญาที่ผู้สอนเชื่อถือในบทบาทของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ผู้กำหนดแหล่งความรู้ และเป็นผู้สนับสนุนในการชี้แนะตนเองให้เกิดแก่ผู้เรียนมากยิ่งขึ้น ดังนั้น วัตถุประสงค์การเรียนรู้จึงถูกกำหนดอย่างกว้าง ๆ มีกิจกรรมบางกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อผู้เรียน คือ การเตรียมแบบเรียน หรือ การให้คำแนะนำการศึกษาของการใช้อุปกรณ์ที่สัมพันธ์กับหลักสูตร ทั้งนี้รวมถึงวัตถุประสงค์รายละเอียดของกิจกรรมการเรียนรู้ อัดซีวประวัติ แบบสัญญาการเรียนรู้ คำอธิบายหรือคำแนะนำที่จำเป็นอื่น ๆ และอุปกรณ์พิเศษที่ผู้อำนวยความสะดวกคิดว่าจะมีประโยชน์ต่อผู้เรียน ผู้อำนวยความสะดวกควรจะวางแผนและเตรียมการต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับหลักสูตร แบบเรียนและอุปกรณ์การสอนควรมีแบบที่สวยงามและดึงดูดใจผู้เรียน

นอกจากนี้การสร้างบรรยากาศที่ดีต่อการเรียนรู้หลายกิจกรรมที่สำคัญควรสร้างบรรยากาศในด้านดีในช่วงแรก ควรสร้างทัศนคติที่ดีแก่ผู้เรียนเกี่ยวกับวิชา ผู้สอน รูปแบบการสอนและกิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่

1. การวางแผนเพื่อให้แน่ใจว่าชั้นเรียนหรือสถานที่ที่เป็นไปตามความต้องการของผู้เข้ารับการฝึกอบรมและการเรียนรู้ที่คาดหวัง พยายามจัดสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทางกายภาพให้เหมาะสม
2. ผู้อำนวยความสะดวกมาถึงห้องก่อน เพื่อให้แน่ใจว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่จัดขึ้นมีความเหมาะสม รวมทั้งการจัดเก้าอี้ แสงสว่าง บริเวณที่จัดสำหรับการพักในการอภิปราย และให้แน่ใจว่าอุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ มีอยู่ในห้องพร้อมและใช้งานได้ดี
3. หากมีคาบเรียนที่ใช้เวลานาน ๆ ควรพิจารณาถึงการพักครึ่งเวลา อาจจัดให้มีการพักรับประทานกาแฟ ซา อนุญาตให้พักสูบบุหรี่ คำนึงถึงการเข้าห้องน้ำด้วยการช่วยเหลือให้ผู้เรียนเกิดความคุ้นเคย : มีเทคนิคมากมายที่สามารถนำมาใช้ในการที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกคุ้นเคย และรู้สึกสบายในการที่จะเรียนรู้ สิ่งแรกคือการแนะนำตัวเองให้กับผู้เรียน จากนั้นให้ผู้เข้าเรียนกรอกชื่อ ที่อยู่ หรือข้อมูลใด ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ลงบนกระดานด้านหนึ่ง ให้ผู้เรียนพับกระดาษให้เป็นครึ่งหนึ่งซึ่งให้ข้อมูลที่ได้กรอกไว้ขึ้นอยู่กับด้านใน แล้วนำกระดาษนั้นมาตั้งให้เป็นเหมือนเต็นท์ แล้วให้ผู้เรียนนั้นเขียนชื่อจริง ชื่อเล่น หรือชื่ออะไรก็ได้ลงบนกระดาษนั้น ผู้สอนเองก็อาจร่วมเล่นด้วย ซึ่งอย่างน้อยที่สุดกิจกรรมนี้ก็สามารถช่วยให้ผู้เรียนได้ทำความรู้จักชื่อของกันและกัน จากนั้นก็จะให้ผู้เรียนได้แนะนำตนเอง หรืออาจให้ผู้เรียนได้จับคู่เรียนรู้ และทำความคุ้นเคยซึ่งกันและกันประมาณ 15 นาที แล้วให้ผู้เรียนอีกคนได้ออกมาแนะนำเพื่อนซึ่งเป็นคู่ของตนให้สมาชิกในกลุ่มฟัง หากผู้เรียนมีจำนวนไม่มากนัก หรือหากผู้เรียนมีความคุ้นเคยกันอยู่แล้ว อาจให้ผู้เรียนจับคู่แล้วเล่าถึงสิ่งที่พิเศษในตัวของเพื่อน เทคนิค

เหล่านี้หากดูผิวเผินอาจคิดว่าเป็นเรื่องปกติ อย่างไรก็ตามเราก็พบว่าสามารถนำมาใช้ได้อย่างดีในการช่วยสร้างความสนิทสนมคุ้นเคย และยังช่วยให้เกิดการเรียนรู้ชื่อของกันและกัน ยิ่งไปกว่านั้น ในฐานะของผู้สอนนั้น สามารถที่จะเรียนรู้จุดเด่นของผู้เรียนในกลุ่มนั้น ๆ ด้วย และยังพบอีกว่าการที่ผู้สอนได้มีโอกาสพูดคุยก่อนเรียนในระบบการเรียนรู้นั้นเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างมาก ซึ่งการอภิปราย การตั้งคำถาม และการตอบคำถามนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญมากที่จะช่วยให้การเรียนรู้ของผู้เรียนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

การประเมินความต้องการ หลักการประเมินมี 2 แบบ คือ

1. การประเมินเป็นรายบุคคล ภายหลังจากที่ผู้สอนได้คำนึงถึงหัวเรื่องต่าง ๆ ที่ผู้เรียนน่าจะสนใจ จำเป็นต้องตรวจสอบในด้านประสบการณ์ที่ผู้เรียนจะได้รับ โดยอาจเกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันภายใน 3 ชั่วโมง ให้ผู้เรียนได้ประเมินความสามารถในหลาย ๆ ด้านของตนเองลงในแบบฟอร์ม โดยที่มีการช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เพิ่มเติมข้อมูลอื่น ๆ ที่อาจจะไม่ได้ระบุไว้ในแบบฟอร์มนั้นด้วย ซึ่งเป็นข้อมูลที่ผู้เรียนเห็นว่าควรเพิ่มเติมเข้าไป กิจกรรมนี้จะช่วยสร้างความรับผิดชอบในการเรียน ตลอดจนจนถึงทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองว่าถนัดและอ่อนในเรื่องใด ซึ่งในกรณีนี้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองในการที่จะปรับปรุงส่วนที่ด้อย และพัฒนาส่วนที่แข็งของตนเอง

2. การประเมินเป็นกลุ่ม เชื่อว่าสิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การประเมินผู้เรียนแบบกลุ่มจากประสบการณ์ที่ผ่านมาทำให้ทราบว่า ความเหมือนและความแตกต่างของแต่ละบุคคลนั้นทำให้ได้เรียนรู้ว่าจะมีมุมมองหนึ่งที่สามารถยอมรับได้จากบุคคลในกลุ่ม ซึ่งมีความต้องการที่แตกต่างกัน โดยเทคนิคในการประเมินลักษณะเหมาะสมสำหรับให้ผู้เรียนแบ่งเป็นกลุ่ม ๆ ละประมาณ 5-8 คน โดยภายหลังจากที่ผู้เรียนได้กรอกข้อมูลส่วนตัวที่ต้องการแล้ว และหลังจากทุกคนได้เกิดความคิดบางอย่างในหัวข้อเรื่องที่ได้สร้างขึ้นมานั้น ให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่ม ส่วนใหญ่แล้วจะใช้วิธีแบ่งกลุ่มจากตัวเลขที่นับ โดยที่กำหนดตัวเลขที่จะให้นับตามจำนวนกลุ่มที่ต้องการ ผู้เรียนที่นับหนึ่งก็จะอยู่กลุ่มที่หนึ่ง ผู้เรียนที่นับสองก็จะอยู่กลุ่มหมายเลขสองตามลำดับ บางครั้งอาจเขียนรายชื่อของสมาชิกในกลุ่มไว้บนกระดาน หรือให้สมาชิกในกลุ่มจัดการในส่วนนี้กันเอง หากเป็นไปได้ควรจะมีห้องพิเศษ หรือพื้นที่สำหรับให้แต่ละกลุ่มได้อภิปรายกัน โดยที่จะไม่รบกวนกลุ่มอื่น ๆ และจะให้สมาชิกในกลุ่มเลือกหัวหน้า เลขานุการ หรือตำแหน่งต่าง ๆ ขึ้นภายในกลุ่มของตน ผู้สอนจะสั่งให้หัวหน้ากลุ่มและสมาชิกในกลุ่มได้เริ่มกิจกรรมจากแบบฟอร์มที่ได้จัดให้โดยให้จัดอันดับหัวข้อเรื่องตามทีแต่ละบุคคลได้กรอกไว้ โดยที่ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเสนอหัวข้อเรื่องที่ตนสนใจหรือความคิดเห็นอื่น ๆ และอาจกระตุ้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนในการอภิปราย และแนะวิธีการเรียนหรือเทคนิคต่าง ๆ ด้วย หัวหน้ากลุ่มหรือเลขานุการประจำกลุ่มจึงสรุปแล้วนำข้อมูลที่ได้นำมาเปรียบเทียบหาข้อเหมือนและข้อแตกต่างระหว่างลำดับที่จัดของแต่ละกลุ่ม การดำเนินการการ

เรียนรู้โดยการชี้นำตนเอง : การออกแบบกิจกรรมในการเรียนจะเกิดขึ้นหลังจากมีการสำรวจความต้องการดังกิจกรรมที่กล่าวไปแล้ว ข้อมูลที่ได้จากการประเมินนั้นมาสร้างแผนที่จะเกิดขึ้นในส่วนที่เหลือจากเนื้อหาของรายวิชา ประมาณเวลาในการเรียนรู้เนื้อหาของแต่ละกลุ่ม โดยอาจแนะนำแหล่งการเรียนรู้เพิ่มเติมให้แก่ผู้เรียนเพื่อที่จะให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง จากนั้นจะต้องเปรียบเทียบความต้องการของรายวิชากับข้อมูลที่ได้ โดยที่ผู้สอนจะต้องจัดกิจกรรม โดยจะต้องแน่ใจว่าผู้เรียนจะได้รับประโยชน์จากเนื้อหาวิชาตามที่ได้ตั้งไว้ ผู้สอนอาจมีแผนการสอนในแต่ละสัปดาห์ โดยอาจระบุเพิ่มเติมถึงอุปกรณ์ และสื่อที่ต้องการ และแผนการสอนนั้นต้องมีความยืดหยุ่นด้วย การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ จะมีการประเมินหลักสูตร เพื่อที่จะให้แผนการสอนนั้นทันสมัย และสามารถที่จะนำมาตรวจสอบได้ว่าวิธีการเรียนแบบการเรียนรู้ โดยการชี้นำตนเองนั้นเหมาะสมกับผู้เรียนอย่างไร โดยที่ผู้สอนจะเป็นผู้ออกแบบสื่อที่ใช้ในการประเมินเอง อาจไม่ให้ผู้เรียนกรอกชื่อลงบนสื่อประเมินนั้น โดยเชื่อว่ามนุษย์ชอบการตอบรับที่ไม่มีข้อจำกัดมากกว่า และตามประสบการณ์ที่พบได้อีกอย่างนั้นก็คือ ผู้เรียนส่วนใหญ่จะเครียดกับการทำแบบประเมิน

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2557 : ออนไลน์)

ได้สรุปถึงบทบาทหน้าที่ของครู กศน. ตำบล ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้

1. ใช้ปัญหาหรือความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเป็นฐาน (Problem or Need-based) ในการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้
2. การออกแบบกิจกรรมเรียนรู้ทุกกิจกรรม มุ่งให้ผู้เรียนหรือผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เกิดทักษะกระบวนการคิดตัดสินใจตามหลัก “คิดวิเคราะห์เป็น” โดยถือเป็นจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ที่จำเป็นประการหนึ่งด้วย
3. การจัดระบบหรือกระบวนการเรียนรู้ เน้นระบบหรือกระบวนการเรียนรู้ที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนให้ผู้เรียนหรือผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความใฝ่รู้ รักสนการเรียนรู้ และแสวงหาความรู้จนเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต
4. จัดสภาพแวดล้อมหรือบรรยากาศใน กศน. ตำบลหรือ ศรช. ในชั้นเรียนและชุมชนให้ส่งเสริมหรือเอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้และชุมชน โดยใช้แผนชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการประสานการมีส่วนร่วมส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงาน ทั้งในฐานะผู้รับผิดชอบหรือเจ้าภาพหลัก และผู้มีส่วนร่วมกับองค์กรหรือหน่วยอื่นในชุมชน
5. ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หรือการวิจัยในชั้นเรียน และการจัดการความรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการแก้ปัญหา หรือพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้และคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน
6. ใช้ทุนทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และภาคส่วนต่างๆทางสังคมในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

สรุปว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยประจำตำบล หมายถึง การกำหนดและออกแบบกิจกรรมไว้ให้ผู้เรียนปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ตามเป้าหมายที่วางไว้ สามารถสร้างเครือข่ายการเรียนรู้กับองค์กรชุมชนอื่นๆ อย่างกว้างขวาง มีการประเมินความต้องการของผู้เรียน การวิเคราะห์หลักสูตร การจัดกระบวนการเรียนรู้ และการสร้างบรรยากาศที่ดีต่อการเรียนรู้ ใช้กระบวนการวิจัยและการจัดการความรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการแก้ปัญหา หรือพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้และคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยใช้ทุนทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4.3 การให้บริการเรียนรู้

การให้บริการการศึกษานอกระบบโรงเรียน มุ่งเน้นให้การศึกษาเป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนรู้จักการเรียนรู้ รู้วิธีแสวงหาหาความรู้ด้วยตนเอง และรักที่จะเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในสังคมแห่งการเรียนรู้ เน้นการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้ผู้เรียนมีบทบาทร่วมในการพัฒนาตนเองให้ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและมาตรฐาน มีรูปแบบการให้การศึกษาที่ให้โอกาสทางเลือกที่ดีและเหมาะสม เพื่อสนองความต้องการ ความสามารถ และความถนัด รวมทั้งมีการระดมสรรพกำลังทุกส่วนในสังคมเพื่อการศึกษา

กรมการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีภารกิจในการจัดการศึกษา ให้แก่ประชาชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียนได้กำหนดหลักการดังนี้

1. การศึกษาตลอดชีวิต เป็นการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยการระดมทรัพยากรทั้งมวลที่มีอยู่ในสังคมมาใช้ในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความสามารถของมนุษย์เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่อง
2. ความสอดคล้อง เป็นการจัดการศึกษาที่เน้นความสำคัญในการให้บริการแก่ผู้เรียน โดยนำความสนใจ ความต้องการ ความถนัด ความสามารถ ความรู้เดิม และประสบการณ์ของผู้เรียนมาเป็นพื้นฐานในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
3. ชุมชนเป็นฐานในการพัฒนา เป็นการจัดการศึกษาที่คำนึงถึงสภาพปัญหาและความต้องการของแต่ละชุมชนเป็นหลัก โดยให้ชุมชนเป็นผู้วางแผน กำหนดวิธีการปฏิบัติ และรับผิดชอบในการจัดการศึกษา รวมทั้งการตรวจสอบคุณภาพ เพื่อให้ชุมชนมีศักยภาพที่จะพัฒนาการศึกษาไปในทิศทางที่พึงประสงค์และสามารถพึ่งตนเองได้

การให้บริการการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นจะเน้นชุมชนเป็นฐาน เห็นความสำคัญ ของชุมชน มีการระดมทรัพยากรทั้งมวลมาเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2557 : ออนไลน์) กศน.ตำบล เป็นหน่วยงานในสังกัด กศน.อำเภอ มีฐานะเป็นหน่วยจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในชุมชน ดังนั้น กศน.ตำบล มีภารกิจที่สำคัญ ดังนี้

1. จัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับประชาชนกลุ่มเป้าหมายในชุมชน อย่างน้อย ปีงบประมาณละ 560 คน โดยจำแนกเป็นรายกิจกรรม ดังนี้

1.1 การศึกษานอกระบบ 260 คน ประกอบด้วย

1.1.1 การศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 60 คน

1.1.2 การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ จำนวน 20 คน

1.1.3 การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต จำนวน 20 คน

1.1.4 การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน จำนวน 60 คน

1.1.5 กระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน

100 คน

1.2 การศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 300 คน

2. สร้างและขยายภาคีเครือข่ายเพื่อการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในชุมชน

3. ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในชุมชนของภาคีเครือข่ายทั้งในแง่ของความเข้มแข็งและความเนื่องในการมีส่วนร่วมและศักยภาพในการจัด

4. จัดทำระบบข้อมูล สถิติ และสารสนเทศ เกี่ยวกับประชากรกลุ่มเป้าหมายผลการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อใช้ในการวางแผนพัฒนาและแผนการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาพรวมระดับประเทศของสำนักงาน กศน.

5. จัดทำแผนงาน โครงการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ประจำปีงบประมาณ เพื่อจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับประชาชนกลุ่มเป้าหมาย และชุมชน และพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตามอัธยาศัยให้กับประชาชนกลุ่มเป้าหมาย และชุมชน และพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตามกรอบจุดเน้นการดำเนินงานของ สำนักงาน กศน. สำนักงาน กศน. จังหวัด และ กศน. อำเภอ ที่สังกัด เพื่อการสนับสนุนงบประมาณจาก กศน. อำเภอ ที่สังกัด โดยในกรณีของการจัดกิจกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ยึดค่าใช้จ่ายรายหัวตามที่มติคณะรัฐมนตรีกำหนดคุณด้วยจำนวนนักศึกษา 60 คน สำหรับกิจกรรมอื่นๆ นั้น จัดทำแผนงาน โครงการเพื่อเสนอขอของบประมาณให้ดำเนินการตามที่ได้รับมอบหมายจาก กศน. อำเภอ

6. ประสานแบบเชื่อมโยงการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและภาคีเครือข่ายในตำบล โดยมีการประสานแผนการดำเนินงานภายในตำบลที่รับผิดชอบ และ กับ กศน.อำเภอ ที่สังกัด ตามกรอบจุดเน้นการดำเนินงานบนพื้นฐานของความเป็นเอกภาพ ด้านนโยบายและความหลากหลายในการปฏิบัติ

7. พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยต่อ กศน.อำเภอ ที่สังกัด ตามแผนหรือข้อตกลงที่กำหนดไว้

8. รายงานผลการดำเนินการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยต่อ กศน.อำเภอ ที่สังกัด ตามแผนหรือข้อตกลงที่กำหนดไว้

9. ปฏิบัติภารกิจอื่นๆ ที่ได้รับมอบหมายจาก กศน. อำเภอ สำนักงาน กศน. จังหวัด หรือ สำนักงาน กศน. และตามที่กฎหมายกำหนด

สรุปว่า การให้บริการเรียนรู้ในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยประจำตำบล หมายถึง ดำเนินงานทุกภารกิจเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนได้กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การสำรวจความต้องการของประชาชน และการเก็บรวบรวมหลักฐานความต้องการ การจัดกิจกรรมการศึกษาการประชาสัมพันธ์การจัดการเรียนรู้ การจัดทำข้อมูลและจัดเก็บอย่างเป็นระบบพร้อมที่จะให้บริการ การจัดทำแผนงานและโครงการ เพื่อเสนอเข้าแผนพัฒนาตำบลและศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน การประสานงานกับบุคคลและหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อเป็นเครือข่ายการเรียนรู้งาน การศึกษานอกโรงเรียน

4.4 การสนับสนุนกิจกรรมของชุมชน และสังคม วัฒนธรรม ประเพณี

4.4.1 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา เพราะการพัฒนาใด ๆ ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการพัฒนาทุกขั้นตอน การมีส่วนร่วมในการคิดค้นหาปัญหา การวางแผนแก้ไขปัญหา การร่วมปฏิบัติงาน การร่วมติดตามประเมินผล จึงจะทำให้ประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของลงมือพัฒนาด้วยตนเอง และตรงกับความต้องการของชุมชน ในอดีตที่ผ่านมาการพัฒนาชุมชนมีลักษณะที่รัฐเข้ามาดำเนินการให้ทั้งหมด ชุมชนไม่มีส่วนร่วมพัฒนาทุกขั้นตอน จึงทำให้การพัฒนาไม่ประสบผลสำเร็จและยั่งยืนได้ ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงได้ถูกกำหนดให้อยู่ในนโยบาย และวิธีการคิดในการพัฒนาของหลาย ๆ หน่วยงาน ซึ่งจะต้องเป็นเรื่องที่จะต้องทำการศึกษา และทำการเข้าใจอย่างถ่องแท้ โดยจะกล่าวถึงแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ดังต่อไปนี้

เฉลียว บุรีภักดิ์ (2545 : 56) ได้กล่าวถึงความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเข้าร่วมอย่างแข็งขันของกลุ่มบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกขั้นตอนของโครงการพัฒนาชุมชน การมีส่วนร่วมต้องเป็นไปในรูปที่ผู้รับการพัฒนา เข้ามามีส่วนกระทำให้เกิดการพัฒนา มิใช่เป็นผู้รับการพัฒนาตลอดไป ทั้งนี้เป็นการเกื้อหนุนให้เกิดการพัฒนาที่แท้จริง และถาวร การมีส่วนร่วมของประชาชน ไม่ใช่หมายความว่าเพียงการตั้งประชาชนเข้ามาทำกิจกรรมตามทีผู้นำท้องถิ่นคิดหรือจัดทำขึ้นเพราะแท้จริงแล้วในหมู่บ้านหรือชุมชนต่าง ๆ มีกิจกรรมและวิธีดำเนินการของตนอยู่แล้ว ประชาชนมีศักยภาพที่จะพัฒนาหมู่บ้านของตนได้แต่ผู้บริหารการพัฒนาจึงไม่สนใจ สิ่งที่มีอยู่แล้ว โดยพยายามสร้างสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นมาเพื่อให้ได้ชื่อว่าเป็นความคิดหรือโครงการของตน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจ ในการกำหนดนโยบายพัฒนาท้องถิ่น อันเป็นกระบวนการขั้นต้นของการวางแผนในการพัฒนาท้องถิ่นที่เน้นที่อยู่อาศัยในการดำรงชีวิตของตน นอกจากนั้น หลังจากที่ได้กำหนดวัตถุประสงค์ และแผนงานร่วมกัน และปฏิบัติงานตามแผนงานของโครงการดังกล่าวร่วมกันแล้ว ยังมีส่วนร่วมการรับประโยชน์จากการบริการ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการควบคุม ประเมินผลโครงการต่าง ๆ ของท้องถิ่น ซึ่งอาจเป็นไปโดยทางอ้อม คือ ผ่านกรรมการที่เป็นฝ่ายบริหารงานของหมู่บ้านหรือเป็นไปโดยตรง คือ ได้เข้ามีส่วนร่วมด้วยตนเอง

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2546 : 97) สรุปไว้ว่า การมีส่วนร่วมมีความหมายใน 2 ลักษณะ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการพัฒนา โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่การร่วมกันค้นหาปัญหาการวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากร และเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตาม การประเมินผล รวมทั้งผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการโดยโครงการพัฒนาดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

2. การมีส่วนร่วมในนัยทางการเมือง ซึ่งแบ่งออกเป็นอีก 2 ประเภท คือ

- 2.1 การส่งเสริมสิทธิ และพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชนหรือชุมชนพัฒนา ชีตความสามารถของตนในการจัดการ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชน อันจะก่อให้เกิดกระบวนการ และโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตน และได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา

- 2.2 การเปลี่ยนแปลงกลไกโดยการพัฒนาโดยรัฐมาเป็นการพัฒนาที่ประชาชน มีบทบาทหลัก โดยการกระจายอำนาจโดยการวางแผนจากส่วนกลางเป็นส่วนภูมิภาค เพื่อให้ภูมิภาคมีลักษณะเป็นเอกเทศ ให้มีอำนาจทางการเมืองการบริหาร มีอำนาจต่อรองในการจัดสรรทรัพยากรอยู่ในมาตรฐานเดียวกัน โดยประชาชนสามารถตรวจสอบได้ หรืออาจกล่าวได้ว่า

เป็นการคืนอำนาจ (Empowerment) ในการพัฒนาให้แก่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตน ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงการพัฒนาที่เท่าเทียมกันของชายและหญิง (Gender) ในการดำเนินงานพัฒนาด้วย

นีมอณรงค์ งามประภาส (2549 : 113) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาทุก ๆ ด้าน รวมทั้งด้านสุขภาพ ซึ่งจะเห็นได้ว่ากิจกรรมพัฒนาใด ๆ ก็ตามจะยั่งยืนได้ ควรให้ประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีความรู้สึกเข้าใจในกระบวนการอย่างถ่องแท้ สามารถมองเห็นและคาดหวังในผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นต่อตนเอง ครอบครัวและชุมชน และควรได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างเพียงพอจนเกิดความตระหนักในปัญหาของตนและดิ้นรนหาทางแก้ไข เพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลง จนเกิดความเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน และลงมือดำเนินกิจกรรมด้วยตนเองแล้ว ซึ่งจะเป็นการเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินกิจกรรมให้สอดคล้องกับความเป็นจริงของชุมชน ซึ่งนำไปสู่ความยั่งยืนของกิจกรรม พร้อมทั้ง จะช่วยพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนให้เพิ่มมากขึ้น สรุปแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมให้มากที่สุดเพราะกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการตัดสินใจ กำหนดความต้องการ เป็นกระบวนการสร้างจิตสำนึกและแรงจูงใจ

หลักการขั้นตอนในทางปฏิบัติการมีส่วนร่วม มีดังนี้ (สุนันทา จันทวารา. 2545 : 48)

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา และร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งถือว่าสำคัญเพราะถ้าชุมชนไม่สามารถรับรู้และเข้าใจในปัญหาด้วยตนเองแล้ว การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ก็ไม่สามารถเอื้อประโยชน์ต่อบุคคลในชุมชนได้ ดังนั้น บุคคลในชุมชนต้องมาทำความเข้าใจและรับรู้ปัญหา เพื่อเป็นประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรม และเป็นแนวทางแก้ปัญหาคต่อไป

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนและการดำเนินกิจกรรม กล่าวคือเมื่อชุมชนได้รับรู้ และเข้าใจปัญหาของตนเองแล้ว ก็จำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะวางแผนและการดำเนินกิจกรรม เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหานั้น รวมทั้งการคัดเลือกแนวทางที่ดีที่สุด เพื่อให้แก้ไขปัญหาคได้ถูกต้องและตรงประเด็นปัญหา

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการสร้างความรู้สึก ถึงความเป็นเจ้าของให้เกิดขึ้นกับชุมชน ทำให้มองเห็นประโยชน์ที่จะได้รับจากการมีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรม

4. การมีส่วนร่วมและการติดตามการประเมินผล การดำเนินกิจกรรมใด ๆ ก็ตามแต่ถ้าหากบุคคลได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการติดตาม และประเมินผลแล้วจะทำให้บุคคลเหล่านั้นได้ทราบถึงระดับผลงานที่ตนได้ปฏิบัติ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงในครั้งต่อไป

Erwin (1976 : 138) ได้กล่าวถึงการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมคือกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง เน้นการมีส่วนร่วม เกี่ยวข้องอย่างแท้จริงของประชาชนใช้ความคิดสร้างสรรค์และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติการขององค์การและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง Cohen and Uphoff (1977) ได้สร้างกรอบพื้นฐานเพื่อการอธิบายและวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในแง่ของรูปแบบ (ชนิด) ของการมีส่วนร่วมโดยแบ่งเป็น 4 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision-making) อาจเป็นการตัดสินใจตั้งแต่ในระยะเริ่มการตัดสินใจในช่วงของกิจกรรมและการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจการ (Implementation) อาจเป็นในรูปของการเข้าร่วมโดยการให้มีการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหารและการร่วมมือทั้งการเข้าร่วมในการร่วมแรงร่วมใจ

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์ทางวัตถุทางสังคม หรือโดยส่วนตัว

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) นับเป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจการทั้งหมดและเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนหรือท้องถิ่นมีความตระหนักถึงปัญหาที่จำเป็นต้องแก้ไขของชุมชน โดยมีขบวนการและขั้นตอนในการดำเนินการร่วมกันตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสิ้นสุดขบวนการ

4.4.2 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมชุมชน

ประพันธ์ บรรลูลศิลป์ (2531 : 58) ได้กำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ 6 รูปแบบดังนี้

1. รูปแบบการร่วมเป็นประธาน
2. รูปแบบการร่วมเป็นกรรมการ
3. รูปแบบการร่วมแสดงความคิดเห็น
4. รูปแบบการร่วมประชุม
5. รูปแบบการร่วมใช้แรงงาน
6. รูปแบบการร่วมออกเงินและวัสดุอุปกรณ์

ศิริชัย กาญจนวาสี (2547 : 67) ได้กำหนดรูปแบบและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ดังนี้ คือ รูปแบบการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. รูปแบบการมีส่วนร่วมประชุม
2. รูปแบบการมีส่วนร่วมเสนอปัญหา
3. รูปแบบการมีส่วนร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในการพัฒนา
4. รูปแบบการมีส่วนร่วมตัดสินใจเลือกแนวทางในการแก้ไขปัญหา
5. รูปแบบการมีส่วนร่วมประเมินผลในกิจกรรมต่าง ๆ
6. รูปแบบการมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ จากแนวคิดที่กล่าวมา

ข้างต้นพอสรุปได้ว่า รูปแบบการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมหรือเข้ามาเกี่ยวพันร่วมตัดสินใจในแต่ละขั้นตอน จนกว่าการดำเนินงานจะบรรลุผลสมบูรณ์

4.4.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

ลิขิต หมู่ดี (2538 : 72 อ้างถึงใน สมชัย ศิริสมบัติ, 2545 : 44) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาโดยอธิบายว่าแนวทางของการพัฒนานั้น ควรเป็นเรื่องของประชาชนที่เขาารู้สึก เขามีความต้องการ มีความพยายาม เขาร่วมมือกัน เขาขยันขันแข็ง ให้เขาขับเคลื่อนศักยภาพ (Release Potential) ออกมาจากพลังในตัวเขามากที่สุด มองการพัฒนาเป็นภาพรวมความหมายสำคัญของการพัฒนา คือ กระบวนการเพื่อเพิ่มความสามารถของคนส่วนใหญ่ในอันที่จะปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตนโดยต่อเนื่อง โดยอธิบายว่า กระบวนการพัฒนาจะส่งผลถึงคนส่วนใหญ่ใน 3 ลักษณะ คือ

1. การพัฒนา หมายถึง ความก้าวหน้า ซึ่งถ้าเป็นเรื่องเศรษฐกิจก็จะเรียกว่าความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ทางสังคม เป็นเรื่องของการมีเหตุผล ตลอดจนระบบกลไกซึ่งเอื้ออำนวยให้สามารถใช้เหตุผลเป็นหลักในการตัดสินใจและลดความขัดแย้งโดยสันติวิธี เป็นต้น

2. การพัฒนา มีความหมายรวมถึง ความมั่นคง ถ้าเป็นทางเศรษฐกิจก็หมายถึงเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ ไม่มีปัญหาเรื่องเงินเฟ้อ เงินฝืด ถ้าในสังคมมีความมั่นคง ก็คือสังคมมีความสุข สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้ ปราศจากความรุนแรง

3. คำว่าการพัฒนา นอกจากจะหมายถึง ความก้าวหน้าและความมั่นคงแล้วยังคง หมายรวมถึง ความเป็นธรรมอีกด้วย ในลักษณะที่ว่าประชาชนทุกคนในฐานะที่เป็นสมาชิก ในสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมและได้รับผลตอบแทนจากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตามควร จากการศึกษาการบริหารจัดการการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า การจัดกิจกรรมใด ๆ ถ้าเป็นความต้องการ ความจำเป็นของชุมชน จะเป็นปัจจัยสำคัญอันดับแรกที่จะทำให้ชุมชนมีส่วนร่วม และจะเกิดความ

ยั่งยืน ดังนั้น การจัดกิจกรรมการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล ต้องดำเนินการบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของชุมชน

สรุปว่า การสนับสนุนกิจกรรมของชุมชน และสังคม วัฒนธรรม ประเพณี หมายถึง กระบวนการส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้ศูนย์ศึกษานอกระบบ ประกอบด้วย ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน นักศึกษาองค์กรท้องถิ่นและหน่วยงานเครือข่ายทราบ ถึงนโยบาย การเข้ามามีส่วนร่วมใช้บริการศูนย์การเรียนรู้ การแนะแนวช่วยเหลือบุคคลให้เข้าใจ ตนเอง สามารถตัดสินใจศึกษาต่อการเลือกประกอบอาชีพหรือรู้จักปรับตัวที่อยู่ในสังคม รู้จัก ดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การกระจายและการหมุนเวียนระบบ สื่อการศึกษา การผลิต จัดซื้อจัดหาสื่อ การปฏิบัติงานธุรการ จัดทำบัญชี ทำบันทึก ประสานงานความร่วมมือ การรับสมัครนักศึกษา ทำทะเบียน การจัดบริการสื่อ วัสดุอุปกรณ์ คุรุภัณฑ์การศึกษา การนิเทศ ติดตามผลและรายงานผล สะท้อนผลงานให้เห็นความก้าวหน้า อุปสรรค ปัญหา รวมทั้งผลสำเร็จ ของการดำเนินงาน

4.5 การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้

4.5.1 ความหมายของเครือข่ายการเรียนรู้

กลุ่มองค์กรรัฐและนักวิชาการ ให้ความหมายที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายไว้ดังนี้
ชาติชาย ณ เชียงใหม่ (2533 : 209 – 214) ได้ให้ความหมายว่า เครือข่ายการเรียนรู้ หมายถึง กลุ่มของความสัมพันธ์ที่บุคคลมีต่อกัน โดยลักษณะของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น สามารถนำมาใช้อธิบายพฤติกรรมของบุคคลเหล่านั้นได้ เครือข่ายสังคมนี้ประกอบขึ้นด้วยความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งหมด การเรียนรู้ของบุคคล หรือกลุ่มองค์กรใดก็ตาม ย่อมสัมพันธ์ เกี่ยวข้องกับเครือข่ายทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ เพื่อน และ ความสัมพันธ์ในฐานะของบุคคลหรือองค์กรที่มีปัญหา มีกิจกรรมที่ปฏิบัติการทางสังคมร่วมกัน ที่ทำให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้

พิมพ์วัลย์ ปรีดาสวัสดิ์ และวาทีณี บุญชะลิกษ์ (2533 : 346 – 347) กล่าวให้เห็น ถึงแนวคิดเดียวกันนี้ว่าเครือข่ายสังคมให้เป็นรูปธรรมขึ้นมา เครือข่ายสังคมเปรียบเสมือนรูปภาพ ของจุดต่าง ๆ ที่มีเส้นหลาย ๆ เส้น โยงมาระหว่างจุดต่าง ๆ เหล่านี้กับจุดหนึ่ง ซึ่งเป็นศูนย์กลาง จุดศูนย์กลางเปรียบเสมือนกับบุคคลหนึ่ง และจุดต่าง ๆ เป็นตัวแทนของบุคคลอื่น ๆ รอบ ๆ ข้าง ที่บุคคลนั้นมีความสัมพันธ์ด้วยการเชื่อมโยงด้วยเส้นโยงหลาย ๆ เส้นนั้น หมายถึงความสัมพันธ์ ทางสังคมที่สำคัญคือ การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลกับบุคคลอื่น ๆ การปฏิสัมพันธ์ (Interaction) และการแลกเปลี่ยน ข่าวสาร ข้อมูล เครื่องใช้ไม้สอย อาหาร การบริการ (Transaction) ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคลการศึกษาเครือข่ายสังคมเป็นความสัมพันธ์ทาง

สังคมที่บุคคลมีต่อกันและกัน ภายในเครือข่ายสามารถแบ่งได้หลายปริมาตร (Zones) ซึ่งการกำหนดขอบเขตของเครือข่ายสังคมนั้น

อนูรักษ์ ปัญญาวัฒน์, รหัน แดงจวง และสุกัญญา นิมานันท์ (2536 : 17) ได้ให้ความหมายว่า เครือข่ายการเรียนรู้ หมายถึง สภาพการเรียนรู้อย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ และระหว่างประเทศหรือทวีป ตลอดจนการรับรู้ข่าวสาร ผ่านสื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่อย่างหลากหลาย ทั้งประเภทสื่อบุคคล และสื่อสารมวลชนประเภทต่าง ๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเสียงและภาพ เป็นต้น ที่จะเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีผลต่อการดำรงชีวิต การเปลี่ยนแปลงสังคมและคุณภาพชีวิตของคน

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2536 : 100 – 102) ได้ให้ความหมายว่า เครือข่ายการเรียนรู้ หมายถึง การเชื่อมโยงประสานสัมพันธ์แหล่งความรู้ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนข่าวสาร ข้อมูลระหว่างกัน โดยมีบุคคลที่มีความถนัดในด้านต่าง ๆ ซึ่งสามารถถ่ายทอดความรู้ให้บุคคลอื่น ๆ ได้

เอกวิทย์ ณ ถกลาง (2540) ได้ให้ความหมายว่า เครือข่ายการเรียนรู้ หมายถึง การที่ชาวบ้านรวมตัวกัน ขบคิดปัญหาของเขา รวมพลังแก้ปัญหา และหาผู้นำขึ้นมาจากหมู่ชาวบ้านด้วยตนเอง แล้วรวมตัวกันเพื่อมีอำนาจต่อรอง มีการต่อสู้ทางความคิด มีการเรียนรู้จากภายนอก มีการไปมาหาสู่กันเรียนรู้ดูงานด้วยกัน จนกระทั่งเกิดเป็นกระบวนการแก้ปัญหาได้ การทำมาหากินดีขึ้น เศรษฐกิจแต่ละครอบครัวดีขึ้น

สุวัฒน์ แก้วสังข์ทอง (2543 : 53 – 54) ได้ให้ความหมายว่า เครือข่ายการเรียนรู้ หมายถึง การจัดระบบและพัฒนาให้แหล่งความรู้ ซึ่งหมายถึง องค์กร สถานประกอบการบุคคล ศูนย์ข่าวสารข้อมูล สถานที่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้สามารถถ่ายทอดโยงเกิดกระบวนการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน หรือ ผู้สนใจ ได้ทั้งความรู้ ทักษะ เกี่ยวกับ อาชีพ สังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี ศาสนา และศิลปวัฒนธรรมที่เป็นของดีดั้งเดิม และที่พัฒนาแล้ว ที่มีอยู่ในชุมชน อำเภอ จังหวัดดั่งนั้นโดยสรุปแล้ว เครือข่ายการเรียนรู้ หมายถึงการกระจาย เชื่อมโยง หรือแลกเปลี่ยนความรู้ ซึ่งกันและกัน ระหว่างกลุ่มบุคคลอย่างต่อเนื่องและกว้างขวาง โดยมีการจัดระบบและวิธีการเรียนรู้ต่าง ๆ กัน ตามความต้องการของบุคคลเครือข่ายสังคม

4.5.2 ความสำคัญของการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้

ประเวศ วะสี (2543 : 9-10) ได้กล่าวถึงความจำเป็นที่จะต้องให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา ว่าการศึกษาเป็นความหวังของสังคมและเป็นเสมือนต้นทางแห่งสภาพจิตใจ ครอบครัว วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม เป็นกระบวนการทางการศึกษา จึงมีความเคลื่อนไหวตลอดทุกเวลา เป็นกระบวนการที่เป็นกลางทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545 : 77-78) กล่าวถึง ภารกิจที่มุ่งให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาในทุกระดับและทุกประเภท สรุปได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการวิชาการ แนวการพัฒนาการศึกษาในยุคปฏิรูปที่ยึดหลักให้ผู้เรียนสำคัญที่สุด เพื่อให้เป็นคนเก่ง คนดี มีปัญญา มีความสุข มีความเป็นไทย และความเป็นสากล โดยการสร้างผู้เรียนให้มีคุณลักษณะดังกล่าวนี้ กระทำได้โดยผ่านการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ซึ่งทุกฝ่ายในสังคมและชุมชนมีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ ได้แก่

1.1 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา ได้เปิดโอกาสให้สถานศึกษาชั้นพื้นฐานในท้องถิ่น สามารถกำหนดสาระของหลักสูตร ส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ การพัฒนาหลักสูตรดังกล่าวนี้เป็นไปตามแนวคิดการให้ชุมชนเป็นฐาน ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อยู่ในชุมชนจากประสบการณ์จริงในสถานการณ์จริง เรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์ และสถานประกอบการในชุมชน ซึ่งผู้นำชุมชนในฐานะเป็นที่รู้จักท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดี จะเป็นผู้มีส่วนร่วมได้ดียิ่งขึ้น

1.2 การมีส่วนร่วมในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ จำเป็นต้องมีการจัดหาและพัฒนาสื่อกระบวนการต่าง ๆ ทั้งนี้ ชุมชนสามารถนำสื่อที่มีอยู่ในท้องถิ่นใช้แหล่งเรียนรู้ โดยประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับพ่อแม่ ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกสถานที่และทุกเวลา รวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมช่วยรัฐกับสถานศึกษา จัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบในชุมชนให้เพียงพอและมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่กับวิทยาการสากล ขณะที่ต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้วิทยาการสากลและใช้สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ ควรเน้นไปที่การใช้ประโยชน์จากผู้รู้ในท้องถิ่น ทั้งนี้ผู้นำชุมชนอาจร่วมเป็นวิทยากรหรือร่วมจัดกิจกรรมในสถานศึกษาเพื่อจะได้นำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าวมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา และยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา รวมทั้งการสนับสนุนให้สถานศึกษาร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาสื่อการเรียน โดยใช้ภูมิปัญญาในชุมชนอีกด้วย

1.3 การมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้เพื่อพัฒนาชุมชน ในยุคปฏิรูปการศึกษา เป้าหมายของการให้การศึกษาจะไม่จำกัดแต่เฉพาะผู้เรียนหรือจำกัดแต่ภายในโรงเรียน แต่ยังรวมถึงการให้ความรู้ ทักษะ การสร้างเจตคติและจิตสำนึกร่วมกันในการพัฒนาท้องถิ่นของตน ผู้นำชุมชนจึงต้องเป็นผู้ที่รู้จักประสานเชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ รวมทั้งสถานศึกษาโดยอาจขอความร่วมมือในการแนะนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อเพิ่มผลิตในชุมชน

ขอวิทยากรให้ความรู้หรือขอความร่วมมือให้สถานศึกษาทำการวิจัยในหัวข้อที่เป็นปัญหาของชุมชน หรือเข้าไปให้ความร่วมมือกับโครงการที่สถานศึกษา หรือหน่วยงานอื่นจัดขึ้นเพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชน

1.4 การมีส่วนร่วมในการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เนื่องจาก การศึกษาต้องเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต คนในชุมชนทุกคนควรที่จะมีโอกาสได้เรียนรู้ “ทักษะการเรียนรู้” เพื่อจะได้พัฒนาตนเองและสังคมได้ ผู้นำชุมชนต้องมีบทบาทในการสร้าง “เครือข่าย” การเรียนรู้ หรือ “ศูนย์การเรียนรู้ท้องถิ่น” ด้วยการเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษาท้องถิ่นและชุมชน

2. การมีส่วนร่วมทางการบริหาร จากหลักการบริหารสถานศึกษาที่ใช้โรงเรียนเป็นฐานโดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนการบริหารและการดำเนินงานในระดับท้องถิ่นจึง กำหนดให้การปฏิบัติเสร็จสิ้นที่สถานศึกษาให้มากที่สุด โดยคำนึงถึงควมมีอิสระและคล่องตัวเป็นสำคัญผู้นำชุมชนและประชาชนในท้องถิ่นสามารถเข้าไปมีส่วนร่วม โดยทำหน้าที่เป็นกรรมการได้ ทั้งในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา รวมทั้งเข้าไปมีส่วนร่วมทางอื่น ได้แก่

2.1 การมีส่วนร่วมในฐานะกรรมการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนด เรื่อง คณะกรรมการสถานศึกษาที่มีหน้าที่ในการกำกับ ดูแล ส่งเสริม สนับสนุนการบริหารจัดการศึกษา โดยคำนึงถึงการบริหารและการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ผู้นำชุมชนสามารถเข้าไปร่วมเป็นกรรมการได้ ทั้งในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับสถานศึกษาซึ่งภาระหน้าที่ของคณะกรรมการทั้งสองระดับมีอย่างกว้างขวาง ตั้งแต่การกำหนด แผน นโยบาย การดำเนินกิจกรรมไปจนถึงการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล

2.2 การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ตรวจสอบคุณภาพการศึกษา การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เป็นวิธีที่ทำให้การศึกษามีมาตรฐานและถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา สถานศึกษาจะต้องให้ข้อมูลเพิ่มเติมรวมทั้งเชิญผู้ปกครองและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษา ร่วมให้ข้อมูลการจัดการศึกษา ผู้นำชุมชนจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งทั้งในด้านการให้ข้อมูลเพิ่มเติม สำหรับการประเมินภายนอกและติดตามรายงานผลการประเมินคุณภาพทั้งรายงานประจำปีของสถานศึกษาและรายงานการตรวจสอบคุณภาพทุกห้าปี

2.3 การมีส่วนร่วมในฐานะผู้สนับสนุนการศึกษาทางเลือกผู้นำชุมชนมีหน้าที่ดูแลให้สมาชิกในชุมชนทุกคนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และให้ความสำคัญเป็นพิเศษแก่คนพิการ ผู้ด้อยโอกาสและผู้มีความสามารถพิเศษ โดยที่การศึกษาจะเป็นในรูปแบบการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ หรือการศึกษาตามอัธยาศัย และให้มีการเทียบโอนระหว่างกันได้

2.4 การมีส่วนร่วมในฐานะผู้สร้างแรงจูงใจเพื่อการศึกษา ผู้นำชุมชนอาจทำหน้าที่เป็นผู้ให้ข้อมูล ให้คำแนะนำ ประสานงานกับหน่วยงานเพื่อหาทางช่วยเหลือ เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับการสนับสนุนผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ ได้แก่ ผู้ด้อยโอกาส และผู้ที่มีความสามารถพิเศษโดยการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษาเป็นพิเศษนั้น นอกจากนี้ชุมชนจะต้องเป็นผู้ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ให้แก่สมาชิกในชุมชนด้วย เช่น แนะนำแหล่งเรียนรู้หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่หน่วยงาน สถาบันทั้งภาครัฐและภาคเอกชนจัดขึ้นด้วย เช่น แนะนำแหล่งเรียนรู้ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่หน่วยงาน สถาบันทั้งภาครัฐและภาคเอกชนจัดขึ้น อันจะเป็นประโยชน์สำหรับการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลและสังคมท้องถิ่น

3. การมีส่วนร่วมทางการเงินและการลงทุนเพื่อการศึกษา ผู้นำชุมชน ได้แก่

3.1 เป็นผู้ร่วมระดมทุนเพื่อการศึกษา การปฏิรูปการศึกษาจำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรและสรรพกำลังทั้งปวงจากท้องถิ่น ผู้นำชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการช่วยระดมทุนเพื่อการศึกษา โดยเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บริจาคทรัพย์สินและทรัพยากรอื่นให้แก่สถานศึกษา และมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสม

3.2 เป็นผู้ริเริ่มและสนับสนุนการจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาของชุมชน จัดการศึกษาให้สมาชิกชุมชนทุกคนได้สิทธิเสมอภาค และได้รับโอกาสศึกษาต่อตามกำลังความสามารถได้อย่างสูงสุด

3.3 ร่วมติดตามการใช้เงินกองทุนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในการร่วมระดมทุนให้สถานศึกษาได้มีเงินสนับสนุนการดำเนินงานด้านการศึกษาเป็นบทบาทที่สำคัญ ขณะเดียวกันภายหลังการร่วมระดมทุนให้สถานศึกษาแล้ว ผู้นำชุมชนก็สามารถมีส่วนร่วมในการเสนอและติดตามให้การใช้จ่ายเงินดังกล่าวเป็นไปอย่างโปร่งใสและเกิดประโยชน์สูงสุด

สรุปว่า การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน หมายถึง การจัดระบบและพัฒนาให้แหล่งความรู้ ซึ่งหมายถึง องค์กร สถานประกอบการบุคคล ศูนย์ข่าวสารข้อมูล สถานที่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้สามารถถ่ายโยงเกิดกระบวนการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน

5. บริบทสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดร้อยเอ็ด

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดร้อยเอ็ด (2557: ออนไลน์) สำนักงาน กศน. จังหวัดร้อยเอ็ด ตั้งอยู่ถนนรัชชูปการ อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ได้รับการประกาศจัดตั้งให้เป็นศูนย์การศึกษาประชาชนจังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2523 สังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ โดยรวมเอาโรงเรียน

ฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่ 42 และห้องสมุดประชาชนจังหวัด/อำเภอ ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด เข้าเป็นหน่วยงานเดียวกันมีนายชาติชาติรี โยสีดา เป็นผู้บริหารคนแรก

ปี พ.ศ. 2524 ได้เปลี่ยนชื่อ “ศูนย์การศึกษาประชาชนจังหวัดร้อยเอ็ด” เป็น “ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดร้อยเอ็ด” มีโครงสร้าง ฝ่ายการศึกษาทางวิทยุและไปรษณีย์ ฝ่ายจัดการศึกษาสายอาชีพ ฝ่ายการศึกษามวลชน และฝ่ายพัฒนาและฝึกอบรม มีการพัฒนาปรับปรุงขยายงานการศึกษานอกโรงเรียน อย่างทั่วถึง ครอบคลุมทั้งจังหวัด ซึ่งได้จัดโครงสร้างการบริหารงานตามแนวคิดการปฏิบัติระบบบริหาร (Reengineering) เป็น 3 กลุ่มงาน คือ กลุ่มอำนวยการ ทำหน้าที่ อำนวยการด้านบุคลากร อาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก ในการบริหารทั่วไป กลุ่มแผนงาน และส่งเสริมคุณภาพการศึกษา ทำหน้าที่ กำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการ

วันที่ 27 สิงหาคม 2536 กรมการศึกษานอกโรงเรียน ได้ประกาศจัดตั้งศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ/กิ่งอำเภอ เป็นสถานศึกษา โดยการกำกับดูแลของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ซึ่งมีหน้าที่บริหารและจัดการงานการศึกษานอกโรงเรียนในเขตอำเภอ และกิ่งอำเภอ ในจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 19 แห่ง

วันที่ 14 พฤศจิกายน 2550 กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศจัดตั้งศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเพิ่มจำนวน 1 แห่ง คือ ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอทุ่งเขาหลวง รวมเป็น 20 แห่ง และประกาศเปลี่ยนชื่อสถานศึกษาจากศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ/กิ่งอำเภอ เป็นศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอทุกแห่งทั่วประเทศ และทั้งนี้ยังมีห้องสมุดประชาชนจังหวัด 1 แห่ง ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี 1 แห่ง และห้องสมุดประชาชนอำเภอ จำนวน 17 แห่ง

วันที่ 4 มีนาคม 2551 พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ประกาศใช้ มีผลทำให้ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดร้อยเอ็ด เปลี่ยนชื่อเป็นสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดร้อยเอ็ด (สำนักงาน กศน.จังหวัดร้อยเอ็ด) มีฐานะเป็นหน่วยงานทางการศึกษา และศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ เปลี่ยนเป็นศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ (กศน.อำเภอ) มีฐานะเป็นสถานศึกษา มีหน้าที่ ส่งเสริมสนับสนุนประสานภาคีเครือข่าย พัฒนาแหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดกระบวนการเรียนการสอน

ปัจจุบันในปี พ.ศ. 2557 บทบาทหน้าที่ที่สำคัญของสำนักงาน กศน.จังหวัดร้อยเอ็ด คือ การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับกลุ่มเป้าหมายที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ส่งเสริม สนับสนุน ให้หน่วยงาน องค์กร ทั้งภาครัฐ และเอกชน จัดการศึกษานอกโรงเรียน และกำกับดูแลติดตามผลการดำเนินงานของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ในสังกัด จำนวน 20 แห่ง

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดร้อยเอ็ด มีผู้บริหารตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน จำนวนทั้งสิ้น 9 ราย โดยมี นางสาวประดินันท์ สดีวงศ์ ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการฯ คนปัจจุบัน

5.1 สภาพทั่วไป

1. สถานศึกษาในการกำกับดูแล ประกอบด้วย
  - 1.1 ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ จำนวน 20 แห่ง
  - 1.2 สถานที่จัดให้บริการและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย
    - 1.2.1 ห้องสมุดประชาชนจังหวัด จำนวน 1 แห่ง
    - 1.2.2 ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี จำนวน 1 แห่ง
    - 1.2.3 ห้องสมุดประชาชนอำเภอ จำนวน 17 แห่ง
  - 1.3 กศน.ตำบล (ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน) จำนวน 193 แห่ง
  - 1.4 แหล่งเรียนรู้โดยครุภูมิปัญญา จำนวน 579 แห่ง
2. ทรัพย์สิน
  - 2.1 พื้นที่ดิน จำนวน 22 ไร่
  - 2.2 อาคาร

2.2.1 ตึกอำนวยการ	1	หลัง
2.2.2 ห้องสมุดประชาชนจังหวัด	1	หลัง
2.2.3 หอประชุม/ห้องประชุม	1	หลัง
2.2.4 หอพัก ชาย	1	หลัง
2.2.5 หอพัก หญิง	1	หลัง
2.2.6 บ้านพักข้าราชการ	10	หลัง
2.2.7 บ้านพักคนงาน	5	หลัง
2.2.8 ศูนย์สื่อ	1	แห่ง
2.2.9 ห้องเรียนวิชาชีพ	2	ห้อง
2.2.10 อาคารเรียน	3	ห้อง
2.2.11 โรงรถ	2	แห่ง
2.2.12 อาคารพัสดุ	1	แห่ง
2.2.13 อาคารอำนวยการ กศน.อำเภอเมืองร้อยเอ็ด	1	หลัง
  - 2.3 ยานพาหนะ จำนวน 7 คัน
    - 2.3.1 รถ ICT เคลื่อนที่ จำนวน 1 คัน

2.3.2 รถห้องสมุดเคลื่อนที่ จำนวน 1 คัน

2.3.3 รถบรรทุก 6 ล้อ จำนวน 1 คัน

2.3.4 รถตู้ จำนวน 3 คัน และ รถกระบะจำนวน 1 คัน

ตารางที่ 1 ทรัพยากร สำนักงาน กศน. จังหวัดร้อยเอ็ด

ที่	ประเภท	จำนวน (แห่ง)
1	สถานศึกษา	
	1.1 กศน.อำเภอ	20
2	ห้องสมุดประชาชน	
	2.1 ห้องสมุดประชาชนจังหวัด	1
	2.2 ห้องสมุดเฉลิมราชกุมารี	1
	2.3 ห้องสมุดประชาชนอำเภอ	18
3	กศน.ตำบล (ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน)	193
	รวม	233

ที่มา : สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดร้อยเอ็ด (2557 :
ออนไลน์)

ตารางที่ 2 บุคลากร

ที่	ประเภท	จำนวน (แห่ง)
1	ข้าราชการ	
	1.1 ผู้บริหารการศึกษา	2
	1.2 ผู้บริหารสถานศึกษา	20
	1.3 ข้าราชการครูและครูผู้ช่วย	19
	1.4 บรรณารักษ์	7
	1.5 บุคลากรทางการศึกษา	2
2	ลูกจ้างประจำ	13
3	พนักงานราชการ (ครูอาสาฯ,ครู กศน.ตำบล)	340
4	ลูกจ้างชั่วคราว	

ที่	ประเภท	จำนวน (แห่ง)
	4.1 ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	10
	4.2 บรรณารักษ์จ้างเหมา	16
	4.3 ครูสอนคนพิการ	88
	4.4 ครูสอนเด็กเร่ร่อน	2
	รวม	560

ที่มา : สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดร้อยเอ็ด (2557: ออนไลน์)

5.2 แนวทางการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยสำนักงาน กศน. จังหวัดร้อยเอ็ด ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2557

ปรัชญา

คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น

วิสัยทัศน์

ประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ดได้รับการศึกษาตลอดชีวิตและการศึกษาอาชีพเพื่อการทำงานที่มีคุณภาพได้ทุกที่ ทุกเวลา อย่างทั่วถึง และเท่าเทียมกัน เพื่อให้เกิดสังคมฐานความรู้ และการมีอาชีพและมีความสามารถเชิงการแข่งขันในประชาคมอาเซียนอย่างยั่งยืน

พันธกิจ

1. จัดและส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้มีคุณภาพและบริการ ประชาชนได้อย่างทั่วถึง
2. จัดและส่งเสริมการศึกษาอาชีพเพื่อการทำงานเพื่อพัฒนาสมรรถนะของประชาชน และชุมชนให้สามารถสร้างรายได้ สร้างสรรค์และแข่งขันด้านอาชีพได้อย่างยั่งยืน
3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายทั้งในและต่างประเทศในการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการศึกษตลอดชีวิตและการศึกษาอาชีพเพื่อการทำงาน
4. พัฒนาและส่งเสริมการนำวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพต่อการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและการศึกษาอาชีพเพื่อการทำงาน

5. พัฒนาบุคลากรและระบบการบริหารจัดการให้สามารถดำเนินการ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตและการศึกษา อาชีพเพื่อการมีงานทำของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เป้าประสงค์

1. ประชาชนกลุ่มเป้าหมายในจังหวัดร้อยเอ็ดได้รับโอกาสทางการศึกษาใน รูปแบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีคุณภาพ อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม
2. ประชากรวัยแรงงานมีระดับการศึกษาและคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้น และมี อาชีพที่สามารถสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัวอย่างยั่งยืน บนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง
3. ชุมชนมีฐานอาชีพที่กว้างและหลากหลาย สามารถพัฒนาไปสู่ระดับ วิสาหกิจชุมชนที่มีความสามารถเชิงการแข่งขัน มีความเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ และสร้างความ มั่นคงทางเศรษฐกิจและความเข้มแข็งของชุมชน (OTOP Mini MBA)
4. ประชาชนมีเจตคติเชิงวิทยาศาสตร์ และสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่ เหมาะสมในการเรียนรู้ แก้ปัญหา และพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมอย่างสร้างสรรค์
5. ประชาชนมีความรู้และทักษะด้านภาษาอังกฤษ ภาษาจีน และภาษากลุ่ม ประเทศอาเซียน รวมทั้งความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิภาคและความเป็นประชาคมอาเซียน
6. องค์กรภาคส่วนต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่ม ประเทศอาเซียน ร่วมเป็นภาคีเครือข่ายในการดำเนินการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง
7. หน่วยงานและสถานศึกษาพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษาที่มี คุณภาพมาใช้ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มเป้าหมายและประชาชนทั่วไปอย่าง ทั่วถึง
8. หน่วยงานและสถานศึกษานำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่มี คุณภาพมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยได้ อย่างมีประสิทธิภาพ
9. ชุมชนได้รับการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ มีกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาและ พัฒนาชุมชนโดยใช้รูปแบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยมี กศน.ตำบล และศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต่างๆ เป็นกลไกส่งเสริมการเรียนรู้
10. หน่วยงานและสถานศึกษามีระบบการบริหารจัดการการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีประสิทธิภาพ

ตัวชี้วัด

1. ร้อยละของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ดกลุ่มเป้าหมายกลุ่มต่างๆ (เช่น กลุ่มเด็ก กลุ่มเยาวชน กลุ่มวัยแรงงาน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มคนพิการ กลุ่มผู้ด้อยโอกาส กลุ่มชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อย กลุ่มคนไทยในต่างประเทศ กลุ่มคนไทยทั่วไป เป็นต้น) ที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้/ได้รับบริการการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ
2. จำนวนประชากรวัยแรงงาน (อายุ 15 – 59 ปี) กลุ่มเป้าหมายที่เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานการศึกษานอกระบบ
3. จำนวนประชากรวัยแรงงาน (อายุ 15 – 59 ปี) กลุ่มเป้าหมายที่ได้รับบริการการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตและการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์
4. ร้อยละของชุมชน (ตำบล/หมู่บ้าน) เป้าหมายที่ประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับการอบรมหลักสูตร OTOP Mini MBA ตามโครงการศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนเพื่อการมีงานทำแล้วสามารถจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ระดับตำบล/หมู่บ้านได้
5. จำนวนประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับบริการการเรียนรู้/ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์ของศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา
6. ร้อยละของประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับบริการการเรียนรู้/ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์ของศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาแล้วมีการพัฒนาเจตคติทางวิทยาศาสตร์และมองเห็นแนวทางการนำไปใช้ในการดำรงชีวิตได้
7. จำนวนประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับการศึกษาอบรมในหลักสูตรภาษาอังกฤษภาษาจีน ภาษากลุ่มประเทศอาเซียน และอาเซียนศึกษา
8. จำนวนองค์กรภาคส่วนต่างๆ ในกลุ่มประเทศอาเซียนที่ร่วมลงนามในบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ในการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกับประเทศไทย
9. ร้อยละของหน่วยงานและสถานศึกษา กศน. ที่มีการพัฒนา/วิจัยและพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน/ผู้รับบริการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
10. ร้อยละของผู้เรียน/ผู้เข้ารับบริการการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีความพึงพอใจในคุณภาพและปริมาณ/ความหลากหลายของสื่อการเรียนรู้ที่หน่วยงานและสถานศึกษา กศน. จัดบริการ

11. ร้อยละของหน่วยงาน และสถานศึกษา กศน. ที่มีการบริหารจัดการ และพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยขององค์กร
12. ร้อยละของ กศน. ตำบล และศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.) ที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาชุมชน โดยใช้ปัญหาของชุมชนเป็นศูนย์กลาง
13. ร้อยละของหน่วยงาน และสถานศึกษา กศน. ที่สามารถดำเนินงานโครงการ/กิจกรรมตามบทบาทภารกิจที่รับผิดชอบได้สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด/ตามแผนที่กำหนดไว้

นโยบาย

1. นโยบายเร่งด่วน

1.1 ด้านการศึกษา

1.1.1 ยกระดับการศึกษาประชาชนให้จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 ภายใน 8 เดือน อย่างมีคุณภาพ

1.1.2 เร่งพัฒนากรอบแนวคิดการประเมินเทียบระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนที่มีอาชีพมาประเมินเทียบระดับการศึกษาแบบก้าวกระโดด เพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับประชาชนอย่างกว้างขวาง

1.1.3 เร่งพัฒนามาตรฐานระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อใช้เป็นมาตรฐานกลางสำหรับการประเมินระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ตลอดจนพัฒนาตัวบ่งชี้เครื่องมือประเมินและเกณฑ์การประเมิน

1.1.4 เร่งพัฒนากระบวนการ จัดทำคู่มือการดำเนินงานการประเมินเทียบระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ตลอดจนพัฒนาสื่อประกอบการเรียนรู้ ทั้งในรูปแบบสื่อเอกสารและสื่อเทคโนโลยีที่หลากหลาย และสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

1.1.5 เร่งปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สามารถดำเนินงานการประเมินเทียบระดับมัธยมศึกษาตอนปลายได้อย่างถูกต้องตามข้อกำหนดทางการศึกษาและเกิดประโยชน์สูงสุดกับประชาชน

1.1.6 เร่งสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับหน่วยงานและสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน กศน. เกี่ยวกับกรอบแนวคิดและวิธีการดำเนินงานเพื่อให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.1.7 ให้สำนักงาน กศน. อำเภอ/เขต เร่งดำเนินการจัดบริการประเมินเทียบระดับการศึกษาและประสบการณ์อย่างมีคุณภาพ เพื่อยกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของประชาชน

1.1.8 ให้สำนักงาน กศน.จังหวัด/กทม. เร่งรัดการดำเนินการจัดบริการ ประเมินเทียบระดับการศึกษาและประสบการณ์ เพื่อยกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของประชาชน ของ กศน.อำเภอ/เขต ให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.1.9 เร่งประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจกับองค์กรหลัก หน่วยงานทางการศึกษาและภาคสังคม เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การดำเนินงานการประเมินเทียบระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการยกระดับการศึกษาและเข้ารับบริการประเมินเทียบระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอย่างกว้างขวาง

1.2 เร่งดำเนินการจัดฝึกอบรมอาชีพหลักสูตร OTOP Mini MBA สู่ชุมชน

1.2.1 เร่งดำเนินการจัดฝึกอบรมอาชีพตามหลักสูตร OTOP Mini MBA (การบริหารจัดการธุรกิจสินค้า OTOP ธุรกิจ OTOP ส่งออก การตลาดและช่องทางการจำหน่าย และภาษาอังกฤษธุรกิจ) และส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการเผยแพร่และจำหน่ายผลิตภัณฑ์ เพื่อพัฒนาการฝึกอบรมการบริหารจัดการธุรกิจให้เป็นระบบครบวงจรและบรรลุผลตามจุดประสงค์ของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับกลุ่มเป้าหมายอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง

1.2.2 พัฒนาระบบฐานข้อมูลให้สามารถนำไปใช้สนับสนุนการดำเนินการจัดฝึกอบรมอาชีพตามหลักสูตร OTOP Mini MBA ของศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2.3 พัฒนาสื่อการเรียนรู้ตามหลักสูตร OTOP Mini MBA ให้มีความหลากหลายและครบถ้วนเพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการเรียนและการปฏิบัติจริง

1.2.4 พัฒนาครูและวิทยากรผู้สอนหลักสูตร OTOP Mini MBA ให้มีความรู้ความเข้าใจหลักสูตร OTOP Mini MBA และสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 เปิดโลก กศน. สู่ กศน.อินเตอร์ เพื่อประชาคมอาเซียน

1.3.1 เร่งจัดทำหลักสูตร สื่อ แบบเรียน และเครื่องมือการวัดผล ประเมินผล การศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ภาคภาษาอังกฤษ เพื่อให้บริการการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าวแก่กลุ่มเป้าหมายผู้สนใจ

1.3.2 เร่งจัดทำครูและผู้เกี่ยวข้อง และพัฒนาสมรรถนะบุคลากรดังกล่าว ให้สามารถจัดการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ภาคภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3.3 เร่งจัดให้มีห้องเรียนที่จัดการเรียนการสอนหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ภาคภาษาอังกฤษ อย่างน้อยจังหวัดละ 1 ห้องเรียน

1.3.4 ส่งเสริม สนับสนุนให้ภาคีเครือข่ายร่วมพัฒนาและจัดการเรียนการสอนหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ภาษาอังกฤษ

1.3.5 พัฒนาระบบการนิเทศ ติดตาม และการวัดและประเมินผล การศึกษา เพื่อการพัฒนาการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ภาคภาษาอังกฤษให้มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับผู้เรียน

1.4 เสริมสร้างบ้านหนังสืออัจฉริยะและพัฒนานิสัยรักการอ่านของประชาชน

1.4.1 ให้ กศน.อำเภอ/เขต เร่งรัดให้ กศน.ตำบล/แขวงดำเนินการสำรวจความต้องการหนังสือและสื่อสิ่งพิมพ์อื่นของกลุ่มเป้าหมาย โดยดำเนินการให้ครอบคลุมและทั่วถึงกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่

1.4.2 ให้ กศน.อำเภอ/เขต เร่งจัดตั้งบ้านหนังสือในหมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อเป็นห้องสมุดประชาชนหมู่บ้าน/ชุมชน และจัดหาหนังสือและสื่อสิ่งพิมพ์อื่นสำหรับบ้านหนังสือตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในแต่ละพื้นที่

1.4.3 ให้ กศน.ตำบล/แขวง ดำเนินการจัดกิจกรรม และประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายในการจัดกิจกรรมเสริมสร้างนิสัยรักการอ่านของกลุ่มเป้าหมาย โดยการส่งเสริมการอ่านให้เข้าถึงทุกครอบครัวในพื้นที่รับผิดชอบ รวมทั้งสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับผู้ใช้บริการเกี่ยวกับระเบียบวินัยและข้อพึงปฏิบัติในการใช้บ้านหนังสือหรือห้องสมุดประชาชนหมู่บ้าน/ชุมชน การเคารพสิทธิผู้อื่น ตลอดจนการช่วยกันดูแลรักษาและพัฒนากิจการบ้านหนังสือหรือห้องสมุดประชาชนหมู่บ้าน/ชุมชนให้เป็นบ้านหนังสือเสริมสร้างอัจฉริยภาพของประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน อย่างยั่งยืน

1.4.4 เร่งประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการอ่าน ในฐานะที่เป็นกิจกรรมพื้นฐานในการเสริมสร้างอัจฉริยภาพส่วนบุคคลและความเข้มแข็งของชุมชนและเข้ามามีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรมบ้านหนังสือหรือห้องสมุดประชาชนหมู่บ้าน/ชุมชน

1.5 เร่งรัดการส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนเพื่อการจัดทำแผนป้องกันภัยพิบัติ

1.5.1 ให้หน่วยงานและสถานศึกษาร่วมกับภาคส่วนต่างๆ และชุมชนในพื้นที่ร่วมดำเนินการจัดทำแผนป้องกันภัยพิบัติจากธรรมชาติเชิงบูรณาการ

1.5.2 ให้นำหน่วยงานและสถานศึกษาประสานกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เตรียมประชาชนให้มีความรู้ความเข้าใจ และมีความพร้อมในการรับมือกับสถานการณ์ภัยพิบัติต่างๆ เพื่อหลีกเลี่ยงและลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในพื้นที่ หรือ ผลกระทบจากพื้นที่อื่นๆ

1.6 เร่งพัฒนาระบบกลไกการกำกับ ติดตาม และนิเทศเพื่อการพัฒนาการศึกษาในระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างมีประสิทธิภาพ

1.6.1 ให้นำหน่วยงานและสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องทุกระดับ เร่งพัฒนาระบบกลไกการกำกับ ติดตามและรายงานผลการดำเนินงานนโยบายสู่การปฏิบัติ ให้สามารถตอบสนองการดำเนินงานตามนโยบายในแต่ละเรื่องได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.6.2 ให้มีการเชื่อมโยงระบบการนิเทศในทุกระดับ ทั้งหน่วยงานภายในและภายนอกองค์กร ตั้งแต่ส่วนกลาง ภูมิภาค กลุ่มจังหวัด จังหวัด อำเภอ/เขต และตำบล/แขวง เพื่อความเป็นเอกภาพในการใช้ข้อมูล และการพัฒนาทางการศึกษาในระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

2. นโยบายด้านการศึกษานอกระบบ

2.1 จัดและสนับสนุนการศึกษานอกระบบตั้งแต่ปฐมวัยจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.1.1 พัฒนาหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถนำสาระการเรียนรู้และวิธีการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ได้จริงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยรวม และสร้างเสริมสมรรถนะการประกอบอาชีพที่สามารถสร้างรายได้อย่างมั่นคง

2.1.2 ดำเนินการให้ผู้เรียนการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานได้รับการสนับสนุนค่าจัดซื้อตำราเรียน ค่าจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และค่าเล่าเรียนอย่างทั่วถึงเพื่อเพิ่มโอกาสในการรับการศึกษาที่มีคุณภาพโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

2.1.3 จัดหาตำราเรียนการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพตามที่สำนักงาน กศน. ให้การรับรองคุณภาพให้ทันต่อความต้องการของผู้เรียน พร้อมทั้งจัดให้มีระบบหมุนเวียนตำราเรียน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนสามารถเข้าถึงการใช้บริการตำราเรียนอย่างเท่าเทียมกัน

2.1.4 ขยายการจัดการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพให้กับประชากรวัยแรงงานที่ไม่จบการศึกษาภาคบังคับและไม่อยู่ในระบบโรงเรียน โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสกลุ่มต่างๆ ด้วยวิธีเรียนที่หลากหลาย

2.1.5 ส่งเสริม สนับสนุน และเร่งรัดให้ กศน.อำเภอทุกแห่งดำเนินการเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ รวมทั้งผลการเรียนอย่างเป็นระบบได้มาตรฐาน สอดคล้องกับหลักสูตรเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาให้กับประชาชนอย่างกว้างขวาง

2.1.6 พัฒนาระบบฐานข้อมูลรวมของนักศึกษา กศน.ให้มีความครบถ้วน ถูกต้องทันสมัย และเชื่อมโยงกันทั่วประเทศ สามารถสืบค้นและสอบถามได้ทันความต้องการเพื่อ ประโยชน์ในการจัดการศึกษาให้กับผู้เรียนและการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ

2.1.7 จัดให้มีวิธีการเรียนรู้ที่เน้นการฝึกปฏิบัติจริงเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจและเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ รวมทั้งสามารถพัฒนาทักษะเกี่ยวกับสาระและวิธีการ เรียนรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.1.8 พัฒนาระบบการประเมินเพื่อเทียบระดับการศึกษาที่มีความโปร่งใส ยุติธรรมตรวจสอบได้ มีมาตรฐานตามที่กำหนด และสามารถตอบสนองความต้องการของ กลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 การส่งเสริมการรู้หนังสือ

2.2.1 พัฒนาระบบฐานข้อมูลผู้ไม่รู้หนังสือทั้งในระดับพื้นที่และส่วนกลาง ให้มีความครบถ้วน ถูกต้อง ทันสมัย และเป็นระบบเดียวกัน

2.2.2 พัฒนาหลักสูตร สื่อ แบบเรียน เครื่องมือวัดผล และเครื่องมือการ ดำเนินงานการส่งเสริมการรู้หนังสือที่สอดคล้องกับสภาพของแต่ละกลุ่มเป้าหมาย

2.2.3 พัฒนาครู กศน.และภาคีเครือข่ายที่ร่วมจัด ให้มีความรู้ ความสามารถและทักษะการจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้ไม่รู้หนังสืออย่างมีประสิทธิภาพ

2.2.4 ส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมส่งเสริมการรู้หนังสือ การคงสภาพการรู้หนังสือ การพัฒนาทักษะการรู้หนังสือ และการพัฒนาทักษะด้านคอมพิวเตอร์ พื้นฐานเพื่อเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตของ ประชาชน

2.2.5 พัฒนาระบบการประเมินผลระดับการรู้หนังสือให้มีมาตรฐานเป็นที่ ยอมรับในระดับประเทศและระดับสากล

2.3 การศึกษาต่อเนื่อง

2.3.1 มุ่งจัดการศึกษาอาชีพเพื่อการมีงานทำอย่างยั่งยืน โดยให้ความสำคัญ กับการจัดการศึกษาอาชีพเพื่อการมีงานทำ ที่สอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียนและศักยภาพของแต่ละ พื้นที่รวมทั้งส่งเสริมการใช้ระบบเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาอาชีพ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ ความสามารถ เจตคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพและทักษะที่พัฒนาขึ้นไปใช้ประโยชน์ในการประกอบ อาชีพที่สร้างรายได้ได้จริง และการพัฒนาสู่เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ต่อไป

2.3.2 มุ่งจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตให้กับทุกกลุ่มเป้าหมาย โดย จัดกิจกรรมการศึกษาที่มุ่งเน้นให้ทุกกลุ่มเป้าหมายมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการ ชีวิตของตนเองให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีคุณธรรมจริยธรรม รวมทั้งสามารถใช้เวลาว่าง

ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชน

2.3.3 มุ่งจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชนตามแนวคิดการจัดการศึกษา เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้หลักสูตรและการจัดกระบวนการ เรียนรู้แบบบูรณาการในรูปแบบของการฝึกอบรม การประชุมสัมมนา การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างชุมชนนักปฏิบัติ การเรียนทางไกล และรูปแบบอื่นๆ ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และบริบท ของชุมชนแต่ละพื้นที่ โดยเน้นการสร้างจิตสำนึกความเป็นประชาธิปไตยความเป็นพลเมืองดี การ ส่งเสริมบทบาทสตรี การสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน การบริหารกองทุน การสร้างความ มั่นคงด้านอาหาร การอนุรักษ์พลังงาน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการน้ำ และ การรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน และหลักสูตรเชิงบูรณาการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวทาง ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.3.4 พัฒนาระบบคลังหลักสูตรการศึกษาต่อเนื่องให้ได้มาตรฐาน และ สะดวกต่อการใช้งานเพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาต่อเนื่องของสถานศึกษาและภาคีเครือข่าย

2.4 การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน

2.4.1 พัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมาย และมาตรฐานของหลักสูตร

2.4.2 พัฒนาครูและผู้ที่เกี่ยวข้องให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมี คุณภาพโดยส่งเสริมให้มีความรู้ความสามารถในการจัดทำแผนการสอน การจัดกระบวนการ เรียนรู้และการวัดและประเมินผล

2.4.3 ส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และกิจกรรมการเรียนรู้ที่ หลากหลายสอดคล้องกับความต้องการและสภาพของกลุ่มเป้าหมายและท้องถิ่น

2.4.4 ส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรทางด้านภาษา และวัฒนธรรมของกลุ่ม ประเทศอาเซียนและการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรดังกล่าวเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับประชาชน ในการเข้าสู่การเป็นสมาชิกของประชาคมอาเซียนอย่างมีคุณภาพ

2.4.5 ส่งเสริมการพัฒนาสื่อแบบเรียน สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่ออื่นๆ ประกอบหลักสูตรที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูผู้สอนโดย การมีส่วนร่วมของทั้งภาครัฐและเอกชน

2.4.6 ส่งเสริมการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการศึกษา ตลอดชีวิตที่หลากหลาย สอดคล้องกับสภาพ และความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและชุมชน

2.4.7 มุ่งเน้นให้กลุ่มเป้าหมายที่ลงทะเบียนเรียนได้เรียนในรูปแบบที่ เหมาะสมกับสภาพ และความต้องการของตนเอง โดยมีอัตราการคงอยู่ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 และมีผลสัมฤทธิ์ในสาระความรู้พื้นฐานไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60

2.4.8 พัฒนาระบบการวัดผลและประเมินผลการศึกษาจากระบบทุกหลักสูตรโดยเฉพาะหลักสูตรในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ได้มาตรฐาน โดยการนำข้อทดสอบกลางมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.5 การประกันคุณภาพการศึกษาระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

2.5.1 ให้สถานศึกษาในสังกัดพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในให้ได้มาตรฐาน เพื่อพร้อมรับการประเมินคุณภาพภายนอกที่สาม โดยพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจ และสามารถดำเนินการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาได้อย่างต่อเนื่องโดยใช้การประเมินภายในด้วยตนเอง

2.5.2 ดำเนินการประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษาโดยต้นสังกัดให้ผ่านการประเมินคุณภาพภายใน ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80

2.5.3 ดำเนินการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา กคนที่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานคุณภาพเพื่อการเตรียมความพร้อมสำหรับการขอรับการประเมินอีกครั้งหนึ่งในรอบการประเมินคุณภาพภายนอกที่สาม โดยปรับแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และดำเนินการตามแผนการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้ได้คุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด และจัดให้มีระบบสถานศึกษาที่เลี้ยงเข้าไปสนับสนุนอย่างใกล้ชิด สำหรับสถานศึกษาที่ยังไม่ได้เข้ารับการประเมินคุณภาพภายนอก ให้พัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้ได้คุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด

2.5.4 ส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาที่ได้รับการรับรองคุณภาพมาตรฐาน สมศ.ผดุงระบบการประกันคุณภาพการศึกษาให้ได้ตามมาตรฐานที่กำหนด

3. นโยบายด้านการศึกษาตามอัธยาศัย

3.1 การส่งเสริมการอ่าน

3.1.1 พัฒนาระดับความสามารถในการอ่านของประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายให้ได้ระดับอ่านคล่อง อ่านเข้าใจความ เขียนคล่อง และอ่านเชิงคิดวิเคราะห์พื้นฐาน โดยใช้เทคนิควิธีการเรียนการสอน และสื่อที่มีคุณภาพ

3.1.2 ส่งเสริมให้มีการสร้างบรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการอ่านให้เกิดขึ้นในสังคมไทย โดยสนับสนุนการพัฒนาแหล่งการอ่านให้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง และหลากหลาย รวมทั้งเสริมสร้างความพร้อมในด้านสื่ออุปกรณ์เพื่อสนับสนุนการอ่าน และการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการอ่านอย่างหลากหลาย โดยเฉพาะงานมหกรรมรักการอ่านในส่วนภูมิภาค

3.1.3 ส่งเสริม และสนับสนุนการสร้างเครือข่ายส่งเสริมการอ่านโดยจัดให้มีอาสาสมัครส่งเสริมการอ่านในทุกตำบล เพื่อร่วมเป็นกลไกในการพัฒนาคนไทยให้มีเจตคติที่ดีต่อการเสริมสร้างความรู้ด้วยการอ่าน เห็นประโยชน์และความสำคัญของการอ่าน มีนิสัยรักการอ่านและพัฒนาตนเองให้เป็นนักอ่านที่มีคุณภาพต่อไป

3.1.4 ส่งเสริมให้มี “บ้านหนังสือ” ในหมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อเป็นกลไกในการส่งเสริมการอ่านให้เกิดขึ้นกับประชาชนอย่างกว้างขวางและต่อเนื่องในทุกพื้นที่ทั่วจังหวัดร้อยเอ็ด

3.2 ห้องสมุดประชาชน

3.2.1 มุ่งเน้นพัฒนาห้องสมุดประชาชนทุกแห่งให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน เป็นแหล่งค้นคว้าและแลกเปลี่ยนเรียนรู้การพัฒนาอาชีพเพื่อการมีงานทำและสร้างรายได้อย่างยั่งยืนและการสร้างความพร้อมให้กับประชาชนในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

3.2.2 จัดตั้งห้องสมุดประชาชนในอำเภอที่ยังไม่มีห้องสมุดประชาชน เพื่อจัดบริการให้กับประชาชนอย่างครอบคลุมและทั่วถึง โดยเน้นการระดมทรัพยากรและความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย

3.2.3 จัดหาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อเชื่อมโยงกับแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ สำหรับให้บริการในห้องสมุดประชาชน

3.2.4 จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ในรูปแบบที่หลากหลายทั้งภายในและภายนอกห้องสมุด เพื่อปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน การพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ด้วยตนเอง การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ทันเหตุการณ์ของประชาชน เพื่อสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติจริง

3.2.5 จัดหน่วยบริการเคลื่อนที่พร้อมอุปกรณ์เพื่อส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ที่หลากหลายออกให้บริการประชาชนในพื้นที่ต่างๆ อย่างทั่วถึง สนับสนุนเพื่อเพิ่มโอกาสการเรียนรู้และการพัฒนาอาชีพของประชาชนและชุมชน

3.2.6 พัฒนาศักยภาพบุคลากร ที่รับผิดชอบการบริการของห้องสมุดประชาชน ให้มีความรู้ความสามารถและมีความเป็นมืออาชีพในการจัดบริการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ของประชาชน

4. นโยบายด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชน

4.1 การพัฒนา กศน.ตำบล/แขวง ให้เป็นศูนย์กลางการสร้างโอกาสและกระจายโอกาสทางการศึกษาให้กับประชาชนในชุมชน

4.1.1 จัดหาครุภัณฑ์และสิ่งอำนวยความสะดวก ตลอดจนโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่เหมาะสมกับ กศน.ตำบล/แขวง ให้ครบทุกแห่งเพื่อสนับสนุนการบริหาร การจัดกิจกรรมการศึกษาและการเรียนรู้ ที่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและชุมชนได้อย่างต่อเนื่องและทันเวลา

4.1.2 จัดหาหนังสือและสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ อาทิ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยีที่มีคุณภาพและสาระที่หลากหลาย ทันสมัย เพื่อให้ประชาชนนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการเพิ่มพูนสมรรถนะของตนเองและเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันของชุมชน

4.1.3 จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเชิงรุกที่หลากหลาย
ทันสมัยสร้างสรรค์ ต่อเนื่อง และตอบสนองความต้องการของประชาชนและชุมชน โดยจัดให้มีการศึกษาขั้นพื้นฐาน การฝึกอาชีพ การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ การป้องกันภัยพิบัติการดูแลรักษาธรรมชาติแลสิ่งแวดล้อม การเสริมสร้างกระบวนการประชาธิปไตย การป้องกันภัยจากยาเสพติด การเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน และการจัดการศึกษาและกิจกรรมการเรียนรู้ตามความจำเป็นเร่งด่วนของ แต่ละชุมชน

4.1.4 จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน และส่งเสริมให้มีกลุ่มส่งเสริมการอ่าน
ใน กศน.ตำบล/แขวง เพื่อพัฒนาเป็นชุมชนรักการอ่าน โดยใช้อาสาสมัครส่งเสริมการอ่านเป็น
กลไกในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในรูปแบบต่างๆ ในชุมชน โดยดำเนินงานเป็นทีมร่วมกับ
ครู กศน.ตำบล/แขวง

4.1.5 พัฒนาระบบฐานข้อมูลสภาพการรู้หนังสือและความต้องการ
ทางการศึกษาและการเรียนรู้ของประชากรวัยแรงงาน ผู้พิการ และผู้สูงอายุ ให้ครอบคลุมทุก
พื้นที่ทั่วประเทศครบถ้วน ถูกต้อง ทันสมัยและเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ สามารถสืบค้นได้ทัน
ความต้องการเพื่อประโยชน์ในการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว

4.1.6 ส่งเสริมและพัฒนาเครือข่าย กศน.ตำบล/แขวง เพื่อการประสาน
เชื่อมโยงส่งต่อผู้เรียน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การทำงานร่วมกัน เพื่อเสริมสร้าง
สมรรถนะในการให้บริการทางการศึกษาที่สนองตอบต่อความต้องการของผู้เรียนอย่างมี
ประสิทธิภาพ

4.1.7 พัฒนาระบบการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน กศน.ตำบล/
แขวง และจัดให้มีการรายงานผลการดำเนินงานต่อสาธารณะ รวมทั้งให้นำผลการติดตาม
ประเมินผลมาใช้ในการพัฒนาการดำเนินงาน กศน.ตำบล/แขวง อย่างต่อเนื่อง

4.1.8 กำกับและติดตามให้ กศน.ตำบล/แขวง ดำเนินการให้เป็นไปตาม
มาตรฐานการดำเนินงาน กศน.ตำบล/แขวงอย่างมีประสิทธิภาพ

4.2 ศูนย์ฝึกอาชีพชุมชน

4.2.1 จัดให้มีศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนในทุกอำเภอ/เขต อย่างน้อยอำเภอ/เขตละ
3 แห่งเพื่อเป็นศูนย์กลางในการฝึก พัฒนา สาธิต และสร้างอาชีพของผู้เรียนและชุมชน รวมทั้งเป็นที่
จัดเก็บ แสดง จำหน่าย และกระจายสินค้าและบริการของชุมชนอย่างเป็นระบบครบวงจร

4.2.2 พัฒนาและจัดทำหลักสูตรการศึกษาอาชีพเพื่อการมีงานทำที่
สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ความต้องการของตลาด และศักยภาพของพื้นที่โดยมี
เป้าหมายเพื่อให้การจัดการศึกษาอาชีพแนวใหม่ เป็นการจัดการศึกษาที่สามารถสร้างอาชีพหลัก
ที่มั่นคงให้กับผู้เรียนโดยสามารถสร้างรายได้ได้จริงทั้งในระหว่างเรียนและสำเร็จการศึกษาไปแล้ว

และสามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับอาชีพ เพื่อพัฒนาให้เป็นผู้ประกอบการที่มีความสามารถเชิงการแข่งขันอย่างยั่งยืน

4.2.3 ประสานการดำเนินงานกับศูนย์ฝึกอาชีพชุมชนของหน่วยงานและสถานศึกษาต่างๆ ในพื้นที่เพื่อเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายการฝึกและสร้างอาชีพของประชาชนและชุมชนในจังหวัดกลุ่มจังหวัด และระหว่างจังหวัด

4.2.4 จัดให้มีระบบการประสานงานเพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงแหล่งทุนต่างๆ สำหรับเป็นช่องทางในการเสริมสร้างความเข้มแข็งและการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันด้านอาชีพอย่างต่อเนื่องให้กับผู้เรียน

4.2.5 จัดให้มีการกำกับ ติดตาม และรายงานผลการจัดการศึกษาอาชีพเพื่อการมีงานทำอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง พร้อมทั้งนำผลที่ได้มาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการดำเนินงานให้ขึ้นไปตามความต้องการด้านการศึกษาอาชีพเพื่อการมีงานทำของประชาชนและความต้องการของตลาด

4.3 การส่งเสริมและสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นภาคีเครือข่ายในการจัด ส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการศึกษาตลอดชีวิตและการจัดการศึกษาอาชีพเพื่อการมีงานทำอย่างยั่งยืน ให้ครอบคลุมพื้นที่ทุกระดับ

4.3.1 พัฒนาระบบฐานข้อมูลภาคีเครือข่ายทุกระดับ โดยจำแนกตามระดับความพร้อมในการมีส่วนร่วม ทั้งนี้ให้ดำเนินการจัดทำระบบฐานข้อมูลให้มีความถูกต้องทันสมัยและสามารถเชื่อมโยงกันได้ทั่วประเทศ เพื่อประโยชน์ในการให้การส่งเสริมและสนับสนุนได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับศักยภาพ และระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของภาคีเครือข่าย

4.3.2 พัฒนาบุคลากรภาคีเครือข่ายให้มีศักยภาพในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตและการศึกษาอาชีพเพื่อการมีงานทำอย่างมีคุณภาพ

4.3.3 ให้หน่วยงานและสถานศึกษา ประสานการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ และภารกิจเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในการเป็นกลไกสำคัญเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

4.4 อาสาสมัคร กศน.

4.4.1 ส่งเสริมให้ผู้มีจิตอาสา ตลอดจนคนผู้รู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และข้าราชการบำนาญเข้ามาเป็นอาสาสมัคร กศน. โดยเข้ามามีบทบาทในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในชุมชน เป็นผู้สื่อสารข้อมูลความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน และนำเสนอความต้องการการเรียนรู้และการพัฒนาชุมชน โดยทำงานเป็นทีมร่วมกับครูในสังกัดสำนักงาน กศน.

4.4.2 ส่งเสริมให้อาสาสมัคร กศน. ได้รับการพัฒนาสมรรถนะให้เป็นผู้จัดและผู้ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีคุณภาพ

4.4.3 เสริมสร้างขวัญและกำลังใจในรูปแบบต่างๆ แก่อาสาสมัคร กศน. เพื่อให้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของตนเอง และเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการจัดและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

4.5 การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในชุมชน

4.5.1 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนโดยใช้ กศน. ตำบล/แขวง ที่ดำเนินการอยู่แล้วให้เกิดประโยชน์สูงสุด สามารถสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกับองค์กรชุมชนอื่นๆ อย่างกว้างขวาง

4.5.2 ส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนโดยการจัดทำแผนชุมชนจัดเวทีชาวบ้าน การศึกษาดูงาน การฝึกอบรม เพื่อนำความรู้ไปแก้ปัญหาหรือพัฒนาชุมชน

4.5.3 ส่งเสริมให้มีการบูรณาการความรู้ในชุมชนให้เชื่อมโยงกับหลักสูตรต่างๆ ของ กศน. โดยคำนึงถึงการประกอบอาชีพ และการมีงานทำของผู้เรียนที่แท้จริง เพื่อประโยชน์ในการมีงานทำและการเทียบโอนความรู้และประสบการณ์

4.5.4 ส่งเสริมให้มีการขยายและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ชุมชนเพื่อการสืบสานและการถ่ายทอดองค์ความรู้ โดยให้มีการจัดทำและเผยแพร่สื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ในชุมชน

4.5.5 พัฒนาศักยภาพและส่งเสริมให้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้เชี่ยวชาญองค์ความรู้ด้านต่างๆ เป็นแหล่งการเรียนรู้ และนักจัดการความรู้ที่สำคัญของชุมชน

5. นโยบายด้านการสนับสนุนโครงการพิเศษ

5.1 โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

5.1.1 ส่งเสริมการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อสนับสนุนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ หรือโครงการอันเกี่ยวเนื่องจากพระราชวงศ์ อย่างเป็นระบบต่อเนื่องและเกิดผลโดยตรงกับกลุ่มเป้าหมาย ทั้งระดับบุคคลและชุมชน

5.1.2 จัดทำฐานข้อมูลโครงการและกิจกรรมของ กศน. ที่สนองงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่สามารถนำไปใช้ในการวางแผน การติดตามประเมินผล และการพัฒนางานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.1.3 ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการดำเนินงานเพื่อสนับสนุนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

5.2 การส่งเสริมและจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายพิเศษ

5.2.1 จัดและส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย การรู้หนังสือภาษาและวัฒนธรรมไทย และยกระดับการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายพิเศษ ได้แก่ ผู้พิการผู้ด้อยโอกาส เด็กและเยาวชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียน คุณแม่วัยใส คนเร่ร่อน คนไร้บ้าน ผู้สูงอายุบุคคลที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย

5.2.2 ศึกษา วิจัย พัฒนาและเผยแพร่รูปแบบการจัด ส่งเสริม และสนับสนุน การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้กับกลุ่มเป้าหมายพิเศษ เพื่อให้มีการนำไปสู่ การปฏิบัติอย่างกว้างขวางและมีการพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทอย่างต่อเนื่อง

5.2.3 พัฒนาหลักสูตร สื่อ รูปแบบการจัดกิจกรรม ให้สอดคล้องกับสภาพ และความต้องการของกลุ่มเป้าหมายพิเศษแต่ละกลุ่ม

6. นโยบายด้านสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

6.1 พัฒนาสถานีวิทยุศึกษาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และการออกอากาศให้กลุ่มเป้าหมายสามารถใช้เป็นช่องทางการเรียนรู้ที่มีคุณภาพได้อย่างต่อเนื่องตลอด ชีวิต โดยขยายเครือข่ายการรับฟังให้สามารถรับฟังได้ทุกที่ ทุกเวลา ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ

6.2 พัฒนาสถานีวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต และการออกอากาศให้กลุ่มเป้าหมายสามารถใช้เป็นช่องทางการเรียนรู้ที่มีคุณภาพได้อย่าง ต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยเพิ่มช่องทางให้สามารถรับชม ได้ทั้งระบบ Ku - Band และ C - Band และทางเครือข่ายสากล (อินเทอร์เน็ต) พร้อมทั้งจะรองรับการพัฒนาเป็นสถานีวิทยุโทรทัศน์เพื่อ การศึกษาสาธารณะ (Free ETV)

6.3 พัฒนารายการวิทยุเพื่อการศึกษา รายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาให้ เชื่อมโยงและตอบสนองต่อการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ สถานศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอนและกระจายโอกาสทางการศึกษาสำหรับ กลุ่มเป้าหมายต่างๆทั่วประเทศ

6.4 เสริมสร้างโอกาสให้นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายมี ทางเลือกในการเรียนรู้ที่หลากหลายและมีคุณภาพ สามารถพัฒนาตนเองให้รู้เท่าทันสื่อและเทคโนโลยี สารสนเทศเพื่อการสื่อสาร โดยจัดให้มีการผลิตรายการพัฒนาอาชีพเพื่อการมีงานทำรายการเสริมสร้าง ความรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน รายการติวเข้มเต็มเต็มความรู้ ฯลฯ เผยแพร่ทางสถานีวิทยุศึกษา สถานีวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (ETV) และสถานีวิทยุโทรทัศน์สาธารณะ และ ทางเครือข่ายสากล (อินเทอร์เน็ต)

6.5 ผลิตและเผยแพร่สื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมาย ทั่วไปและกลุ่มเป้าหมายเพื่อคนพิการ เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนรูปแบบการจัด การศึกษาทางไกลและการศึกษาตลอดชีวิต

6.6 พัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาและภาคีเครือข่ายให้สามารถผลิตเผยแพร่ร่วมพัฒนา และใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6.7 พัฒนาระบบการให้บริการสื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาให้ได้หลายช่องทาง ทั้งทางเครือข่ายสากล (อินเทอร์เน็ต) และรูปแบบอื่น ๆ เช่น Application บนโทรศัพท์เคลื่อนที่ และ Tablet, DVD, CD, VCD และ MP3 เป็นต้น เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายสามารถเลือกใช้บริการ เพื่อเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ได้ตามความต้องการ

6.8 สำรวจ วิจัย และติดตามประเมินผลด้านสื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และนำผลมาใช้ในการพัฒนางานให้มีความถูกต้อง ทันสมัยและสามารถส่งเสริม การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนได้อย่างแท้จริง

7. นโยบายด้านการบริหารจัดการ

7.1 การพัฒนาบุคลากร

7.1.1 จัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาบุคลากรของสำนักงาน กศน. ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 – 2559 เพื่อพัฒนาบุคลากรของสำนักงาน กศน. ทุกระดับ ทุก ประเภทให้มีความเป็นมืออาชีพในการดำเนินงานตอบสนองความต้องการทางการศึกษา นอก ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของประชาชน

7.1.2 พัฒนาบุคลากรทุกระดับทุกประเภทให้มีสมรรถนะสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งก่อนและระหว่างการดำรงตำแหน่งเพื่อให้มีเจตคติที่ดีในการปฏิบัติงาน สามารถปฏิบัติงานและ บริหารจัดการการดำเนินงานของหน่วยงานและสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7.1.3 พัฒนาหัวหน้า กศน. ตำบล/แขวงให้มีสมรรถนะสูงขึ้นในการบริหารจัดการ กศน. ตำบล/แขวง และการปฏิบัติงานตามบทบาทภารกิจอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้น การเป็นนักจัดการความรู้และผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มี ประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

7.1.4 ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการ กศน. ตำบล/แขวง เพื่อ การมีส่วนร่วมในการบริหารการดำเนินงานตามบทบาทภารกิจของ กศน. ตำบล/แขวง อย่างมี ประสิทธิภาพ

7.1.5 พัฒนาอาสาสมัคร กศน. ให้สามารถทำหน้าที่เป็นผู้จัด ส่งเสริมและ สนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7.1.6 เสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคลากร รวมทั้งภาคีเครือข่ายในทุก กระดับเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกัน โดยจัดให้มีกิจกรรมการพัฒนาบุคลากร และ ภาคีเครือข่ายในรูปแบบที่หลากหลายอย่างต่อเนื่อง เช่น มหกรรมกีฬา กศน. การแลกเปลี่ยน เรียนรู้การดำเนินงานในรูปแบบต่างๆ

7.1.7 ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนานวัตกรรมเพื่อการพัฒนา
สมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ

7.1.8 ส่งเสริมให้บุคลากรในสังกัดพัฒนาตนเองเพื่อเลื่อนตำแหน่งหรือ
เลื่อนวิทยฐานะโดยเน้นการประเมินวิทยฐานะเชิงประจักษ์

7.1.9 ให้มีการจัดทำโปรแกรมระบบสารสนเทศทรัพยากรบุคคล (DPIS)
ของหน่วยงานและสถานศึกษาในสังกัด เพื่อเป็นเครื่องมือประกอบการบริหารจัดการและการ
พัฒนาบุคลากรในสังกัด

7.1.10 จัดทำแนวทางการขับเคลื่อน กศน. สู่การเป็น “องค์กรแห่งศักดิ์ศรี
และสุจริตธรรม” ส่งเสริมการจัดกิจกรรม การจัดทำนวัตกรรมเกี่ยวกับองค์ความรู้ด้านคุณธรรม
จริยธรรมการป้องกันการทุจริต และราชการใสสะอาด ของหน่วยงานและสถานศึกษา เพื่อให้
กศน.เป็นองค์กรแห่งศักดิ์ศรีและสุจริตธรรมที่ประชาชนมีความเชื่อมั่น ศรัทธาและมีความ
ไว้วางใจในการปฏิบัติงาน

7.2 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและอัตรากำลัง

7.2.1 เร่งผลักดันให้มีการประกาศใช้กฎหมายว่าด้วยการศึกษาตลอดชีวิต

7.2.2 จัดทำแผนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและดำเนินการปรับปรุง
สถานที่และวัสดุอุปกรณ์ ให้มีความพร้อมในการจัดการศึกษา

7.2.3 ระดมทรัพยากรจากชุมชน เพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงโครงสร้าง
พื้นฐานให้มีความพร้อมสำหรับดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชน

7.2.4 แสวงหาภาคีเครือข่ายในท้องถิ่นเพื่อการมีส่วนร่วมในการดำเนิน
กิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

7.2.5 บริหารอัตรากำลังที่มีอยู่ทั้งในส่วนที่เป็นข้าราชการ พนักงาน
ราชการและลูกจ้าง ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการปฏิบัติงาน

7.3 การพัฒนาองค์ความรู้และฐานข้อมูล

7.3.1 วิจัยและพัฒนานวัตกรรมการบริหารจัดการที่เหมาะสมและ
สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในการใช้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม
อัธยาศัยเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ
และสิ่งแวดล้อม

7.3.2 ส่งเสริมให้มีการจัดการความรู้ในหน่วยงานและสถานศึกษาทุกระดับ
รวมทั้งการศึกษาวิจัยเพื่อสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานที่สอดคล้อง
กับความต้องการของประชาชนและชุมชนพร้อมทั้งพัฒนาขีดความสามารถเชิงการแข่งขันของ
หน่วยงานและสถานศึกษาทั้งในระดับอาเซียนและระดับสากล

7.3.3 พัฒนาระบบฐานข้อมูลให้มีความครบถ้วน ถูกต้อง ทันสมัย และเชื่อมโยงกันทั่วประเทศอย่างเป็นระบบเพื่อให้หน่วยงานและสถานศึกษาในสังกัดสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหาร และจัดบริการการศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างมีประสิทธิภาพ

7.3.4 สนับสนุนให้มีการประชาสัมพันธ์และสร้างภาพลักษณ์ใหม่ของ กศน. ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการศึกษาอาชีพเพื่อการมีงานทำ เพื่อสร้างกระแสให้ประชาชนและทุกภาคส่วนของสังคมเห็นความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของ กศน. ทั้งในฐานะผู้รับบริการ ผู้จัด ผู้ส่งเสริมและผู้สนับสนุนการดำเนินงานของ กศน.

7.4 การกำกับ นิเทศ ติดตาม ประเมิน และรายงานผล

7.4.1 สร้างกลไกการกำกับ นิเทศ ติดตาม ประเมิน และรายงานผลการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้เชื่อมโยงกับหน่วยงาน สถานศึกษา และภาคีเครือข่ายทั้งระบบ

7.4.2 ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และสื่ออื่นๆ ที่เหมาะสมเพื่อการกำกับ นิเทศ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลอย่างมีประสิทธิภาพ

7.4.3 พัฒนากลไกการติดตามประเมินผลการปฏิบัติราชการตามคำรับรองการปฏิบัติราชการประจำปีของหน่วยงาน สถานศึกษา เพื่อการรายงานผลตามตัวชี้วัดตามคำรับรองการปฏิบัติราชการประจำปี ของสำนักงาน กศน. ให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นไปตามเกณฑ์ วิธีการและระยะเวลาที่ ก.พ.ร. กำหนด

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยในประเทศ

ไพบูลย์ จันทร์พรหม (2550 : 101) ได้ศึกษาการพัฒนาครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ตามแนวคิดของ Kemmis และ McTaggart ดำเนินการพัฒนา 2 วนรอบ โดยใช้กระบวนการ PAOR กรอบการศึกษา คือ การเขียนแผนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และใช้กลยุทธ์ในการพัฒนา คือ การอบรมเชิงปฏิบัติการ และการนิเทศภายใน ในการพัฒนาครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนด้านการ จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ประสพผลสำเร็จ สามารถพัฒนา

ครูให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนของตนเองให้มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือ เป็นคนดี คนเก่ง และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

จีระพร เศษจันทร์ (2551 : 86-88) ได้ศึกษาการพัฒนาบุคลากรด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอท่าเงี้ยว จังหวัดศรีสะเกษ โดยใช้แนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ ตามแนวทางของสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ กำหนดหัวเรื่อง กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้กำหนดสาระการเรียนรู้ วางแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ประเมินผล และการเขียนแผนการเรียนรู้ ใช้หลักการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) ตามแนวคิดของ Kemmis และ McTaggart โดยใช้กลยุทธ์ในการพัฒนา คือ การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการนิเทศภายในทำให้ผู้ร่วมศึกษามีความรู้ ความเข้าใจ และมีความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนได้รับการพัฒนา มีบรรยากาศในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบเป็นกันเอง ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน กล้าแสดงความคิดเห็น กล้าแสดงออก และสนใจในการเรียนเป็นอย่างดีทำให้นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข

ทัศนีย์ ด้านพัฒนามงคล (2552 : 68-70) ได้ศึกษาการศึกษาปัญหาการจัดกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด กลุ่มเบญจบุรพา พบว่า 1) ปัญหาการจัดกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียนตามความคิดเห็นของครู ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด กลุ่มเบญจบุรพา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การจัดกระบวนการเรียนรู้โดยการทำโครงการ การจัดกระบวนการเรียนรู้โดยการพบกลุ่ม และการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยการสอนเสริม 2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จำแนกตามสาขาที่สำเร็จ และสถานที่ตั้งของศูนย์ พบว่า มีความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียน โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า มีความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียน โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สายัณห์ พันธังาม (2552 : 80-83) ได้ศึกษาการจัดกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ครูศูนย์การเรียนรู้

ชุมชน มีสภาพการจัดกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับ พบว่า ด้านกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านการสอนเสริม ด้านการทำโครงการตามลำดับ ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีปัญหาการจัดกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับ พบว่า ด้านการพบกลุ่ม ด้านการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง และด้านการสอนเสริมตามลำดับ 2) ผลการเปรียบเทียบระดับสภาพและปัญหาการจัดกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีเพศแตกต่างกันมีระดับสภาพและปัญหาการจัดกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยทั้งภาพรวมและรายด้านทุกด้านไม่มีความแตกต่างกัน ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีอายุแตกต่างกัน มีระดับสภาพการจัดกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ด้านการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนในด้านการพบกลุ่ม ด้านการทำงานโครงการ ด้านการสอนเสริมและด้านกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตไม่มีความแตกต่างกัน ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีอายุแตกต่างกันมีระดับปัญหาการจัดกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยไม่มีความแตกต่างกัน ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีวุฒิทางการศึกษาแตกต่างกัน มีระดับสภาพ การจัดกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ในด้านการสอนเสริมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการพบกลุ่ม ด้านการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง ด้านการทำโครงการ และด้านกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตไม่มีความแตกต่างกัน ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกัน มีระดับสภาพ การจัดกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ทั้งภาพรวมและรายด้านในด้านการพบกลุ่ม ด้านการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง และด้านกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกัน มีระดับปัญหา การจัดกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยทั้งภาพรวมและรายด้านไม่มีความแตกต่างกัน

หริตล ยืนชีวิต (2552 : 93-105) ได้ศึกษาการพัฒนาบุคลากรในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอนางรองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น โดยใช้กลยุทธ์การอบรมปฏิบัติการ และการนิเทศแบบสอนแนะ การใช้การวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) 2 วงรอบ แต่ละวงรอบ ได้แก่

การวางแผน (Planning) การปฏิบัติตามแผน (Action) การสังเกต (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection) กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้า จำนวน 4 คน ได้แก่ ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน 4 ตำบล กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ วิทยากรในการอบรมปฏิบัติการ จำนวน 2 คน และนักศึกษาศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต แบบประเมิน และแบบบันทึกกิจกรรม การตรวจสอบข้อมูลยึดหลักการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation Technique) พบว่า วงรอบที่ 1 โดยใช้กลยุทธ์การอบรมปฏิบัติการ และการนิเทศแบบสอนแนะ ทำให้กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้ามีความรู้ ความเข้าใจ ในกระบวนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน แต่ยังมีผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าบางคน ยังไม่สามารถดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ด้านการจัดกิจกรรมการพบกลุ่มที่ดีพอ ส่วนด้านการวัดประเมินผลการจัดการเรียนรู้ นั้น ต้องได้รับการพัฒนาให้มีความเข้าใจและสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ในวงรอบที่ 2 โดยใช้กลยุทธ์การอบรมปฏิบัติการ และการนิเทศแบบสอนแนะ ทำให้กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าทุกคนมีความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การวางแผนการจัดการจัดกิจกรรม การพบกลุ่ม การจัดกระบวนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ผู้เรียน และสามารถดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้มีประสิทธิภาพได้

ฐิติมาภรณ์ พงศ์จันทร์ (2553 : 64-75) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการพัฒนาการศึกษาของระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอพร้าวจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในด้านการวางแผน คือ กำหนดปัญหาด้านการศึกษาของชุมชนร้อยละ 81.74 และจัดทำแผนงานให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันของชุมชนในการพัฒนาการศึกษา ร้อยละ 80.87 ส่วนด้านการประสานงาน พบว่า มีการช่วยเหลือประสานงานระหว่างหน่วยงานกับชุมชน ร้อยละ 93.91 สนับสนุนกิจกรรมเพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนกับชุมชนในพื้นที่ ร้อยละ 93.04 และรับทราบถึงความต้องการทางการศึกษาของชุมชน ร้อยละ 88.70 สำหรับที่มีส่วนร่วมน้อยคือ ระดมทุนเพื่อการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ร้อยละ 49.57 และจัดหาสื่อประกอบการเรียนการสอน เช่น โทรทัศน์ วีซีดี คอมพิวเตอร์ งานดาวเทียม ร้อยละ 43.48 ด้านความร่วมมือที่มีส่วนร่วม คือ เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนของศูนย์ศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย เช่นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน พัฒนาทักษะชีวิต และการพัฒนาสังคมและชุมชน มีส่วนร่วมทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ร้อยละ 92.17 ให้ความร่วมมือในการทำประโยชน์ต่อชุมชนร้อยละ 90.44 สำหรับที่มีส่วนร่วมน้อย คือ สนับสนุนสื่อการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ร้อยละ 37.39 และด้านการทำงานร่วมกันมีส่วนร่วมคือ รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน ร้อยละ 97.39 รับผิดชอบต่องานส่วนรวม เปิดใจกว้าง

ยอมรับผู้ร่วมงาน ร้อยละ 93.91 สำหรับที่มีส่วนร่วมน้อยคือ ทำกิจกรรมคลายเครียดเมื่อเกิด ความล่าในการทำงาน ร้อยละ 15.65 และเข้ารับการฝึกอบรมที่องค์กรจัดขึ้น ร้อยละ 13.91

ทิวาพร จุ่มศรีสิงห์ (2553 : 101) ได้ศึกษาเรื่องการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในจังหวัดราชบุรี พบว่า 1) การดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในจังหวัดราชบุรี ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก 2) เปรียบเทียบการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในจังหวัดราชบุรี ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีความ คิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงาน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตามความคิดเห็นของคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ ชุมชน พบว่า ควรมีสถานที่จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่เป็นเอกเทศ ควรจัดการเรียนการสอน วิชาชีพที่หลากหลาย ทันสมัย และนำไปประกอบอาชีพได้จริง อบรมประชาชนให้ความรู้เกี่ยวกับ ทักษะชีวิตเพื่อนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน แรงจูงใจในด้านค่าตอบแทนวิทยากรน้อย ทำให้ขาด วิทยากรที่เชี่ยวชาญจริง ๆ

วรงค์กรณ์ สมศรี (2553 : 113-116) ได้ศึกษาการพัฒนาครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียนของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัยอำเภอประทาย พบว่า การพัฒนาครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ด้านการจัดกระบวนการ เรียนรู้ การพัฒนาด้านพฤติกรรมการจัดกระบวนการเรียนรู้ในศูนย์การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอประทาย ของครู อาจารย์ และผู้ร่วมศึกษาค้นคว้า ได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยมีจุดเน้น 5 ด้าน คือ ด้านการจัดการเรียนรู้โดยการพบกลุ่ม ด้านการจัดการเรียนรู้โดยกิจกรรมเรียนรู้ต่อเนื่อง ด้านการจัดการเรียนรู้โดยการทำโครงการ ด้านการจัดการเรียนรู้โดยการสอนเสริม และด้านการ จัดกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิต พบว่า ครู อาจารย์ และผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าได้พัฒนา ประสิทธิภาพในการจัดกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียนได้ดีขึ้น และมีการพัฒนา พฤติกรรมผู้เรียนผู้เรียนรู้จักการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนได้รู้จักร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมจำ ร่วมแก้ไขจังหวัดนครราชสีมา ปัญหา และร่วมพัฒนาปรับปรุง ส่งผลทำให้ผู้เรียนพัฒนา ศักยภาพทางการเรียนและสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ต่อผู้เรียนในกลุ่ม และต่อสังคมได้อย่างมากขึ้น อีกทั้งยังมีผลทำให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อครู อาจารย์ ผู้สอนได้ดี ยิ่งขึ้น

อนันท์ เพ็ญทอง (2553 : 98-100) ได้ศึกษาสภาพปัญหาของการเรียนการสอน ของ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอในพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา

พบว่า นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนและครูการศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ระบุว่ามีปัญหาการเรียนการสอนโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีปัญหาการเรียนการสอนโดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ครูการศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีปัญหาการเรียนการสอน โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ครูที่มีประสบการณ์ทำงาน และตำแหน่งงานต่างกัน มีปัญหาการเรียนการสอน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แนวทางการส่งเสริมการเรียนการสอน ควรมีการปรับปรุงหลักสูตรโดยจัดการทำให้สอดคล้องกับสภาพชุมชน และวิถีชีวิตของนักศึกษามากขึ้น และส่งเสริมอินเทอร์เน็ตเพื่อสังคมแห่งการเรียนรู้

พรพิพัฒน์ ชื่อสัตย์ (2554 : 118-122) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติงานครู กศน. ตำบลในเขตภูมิภาคตะวันตก พบว่า ในภาพรวมของสภาพการปฏิบัติงานและความต้องการที่คาดหวังอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาช่องว่างของระดับปัญหาพบว่า ด้านการให้บริการเรียนรู้มีระดับปัญหามากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการสนับสนุนกิจกรรมในชุมชนและสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ด้านการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ด้านการวางแผนจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามลำดับ แนวทางการพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติงานครู กศน. ตำบล ในเขตภูมิภาคตะวันตก ประกอบด้วย ด้านการวางแผนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ 1) กำหนดวัตถุประสงค์ของแผนงาน 2) ประสานข้อมูล 3) จัดอบรมการศึกษาตลอดชีวิต ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ 1) จัดอบรมการวิเคราะห์หลักสูตร 2) อบรมวิทยาการและทักษะใหม่ๆ 3) อบรมครูแกนนำ ด้านให้บริการการเรียนรู้ ได้แก่ 1) กำหนดสื่อที่จำเป็น 2) จัดอบรมการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ 3) จัดตั้ง กศน.ตำบล ต้นแบบ ด้านสนับสนุนกิจกรรมในชุมชน ได้แก่ 1) บูรณาการกิจกรรม 2) ศึกษาดูงานภูมิปัญญา 3) จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นใน กศน. ตำบล ด้านการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ได้แก่ 1) อบรมเชิงปฏิบัติการ 2) จัดสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3) จัดโครงการที่สอนน้องสำหรับครูรุ่นใหม่

วรวุฒิ พุ่มสว่าง (2554 : 115-123) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอบางซ้าย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า 1) การดำเนินงานการจัดกิจกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตจากบุคลากรของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอบางซ้าย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของบุคลากรศูนย์การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอบางซ้าย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนการดำเนินงานกิจกรรม การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต พบว่า นักศึกษามีความคิดเห็นว่า การดำเนินงานกิจกรรมการศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นกัน 2) แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนา

ทักษะชีวิตศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอบางซ้าย จังหวัด
พระนครศรีอยุธยาควรดำเนินงาน ภายใต้หลักกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน คือ
1) ฝึกคิดวิเคราะห์ 2) ฝึกปฏิบัติจริง 3) การเรียนรู้/ความจำ และ 4) การแก้ปัญหา ยึดหลักการ
จัดกิจกรรม 4 ด้าน คือ 1) ยึดกลุ่มเป้าหมายเป็นหลัก 2) ยึดทักษะชีวิตพื้นฐานที่จำเป็น 4 ด้าน
เป็นหลัก 3) ยึดประเด็นปัญหาในชุมชนท้องถิ่นเป็นหลัก และ 4) ยึดนโยบายรัฐหรือเอกลักษณ์
ของชาติเป็นหลักจัดรูปแบบการจัดกิจกรรม จำนวน 4 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบกลุ่มสนใจ 2)
รูปแบบค่าย 3) รูปแบบการอบรม 4) การจัดกิจกรรมชุมชน และมีเทคนิคการจัดกิจกรรม
การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต คือ 1) วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม 2) กลุ่มเป้าหมายของ
การจัดกิจกรรม 3) สถานที่และ เครื่องอำนวยความสะดวกและ 4) เนื้อหา

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

มุลลิน (Mullin, 2002 : 2731-A) ได้ศึกษารายกรณีของครูเกี่ยวกับปีแรกของการบูรณาการเทคโนโลยีในหลักสูตรการสอนและการประเมินผล พบว่า เป็นการศึกษาการใช้ IT ของครูใหม่ โดยเน้นในเรื่องของธรรมชาติ และขอบเขตของการใช้ IT ของครูใหม่ที่มีความสัมพันธ์กับโครงการสอนแบบบูรณาการอย่างไร โดยใช้เวลาในการเก็บข้อมูลเป็นเวลา 3 เดือน จากแบบสอบถาม สืบเนื่องจากการวิจัยภาคสนาม เช่น การสังเกตในห้องเรียน การสัมภาษณ์ ตัวอย่างชิ้นงานของเด็ก ซึ่งศึกษาครูที่ชำนาญเรื่อง IT 2 คน และไม่ชำนาญด้าน IT 2 คน พบว่า ครูที่ชำนาญเรื่อง IT จริง ๆ เพียงคนเดียวเท่านั้น ซึ่งจากการศึกษาที่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยว่า การบูรณาการใช้ IT ของครูใหม่นั้นไม่เคยได้ใช้ในเบื้องต้นนั้นมักจะใช้ IT ในการเตรียมบทเรียนการนำเสนอบทเรียนและการประเมินผล ซึ่งการวิจัยนี้ทำให้เราทราบว่า การใช้ IT และอินเทอร์เน็ตน้อย โดยเฉพาะในโปรแกรมการเรียนและอินเทอร์เน็ต เป็นการเสนอแนวคิดให้ผู้พัฒนาหลักสูตรและการพัฒนาอาชีพครู อีกทั้งเสนอแนวทางในการวิจัยในอนาคตต่อไป

แมททิวส์ (Mathues, 2003 : 1208-A) มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของกลยุทธ์การอภิปรายซึ่งซูปและไรต์ (Shoop และ Wright) จัดขึ้นเพื่อการสอนและการดำเนินการอภิปรายที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ วิธีการศึกษาสุ่มเลือกนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จากโรงเรียนหนึ่งแล้วจัดให้เข้าอยู่ในชั้นเรียนหนึ่งในสองชั้นเรียนวิทยาศาสตร์ นักเรียนจำนวน 22 คน ในชั้นเรียนหนึ่งเรียนและประยุกต์ใช้กลยุทธ์การอภิปรายที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ส่วนชั้นเรียนที่สองซึ่งมีนักเรียน จำนวน 19 คน เรียนมนิทัศน์วิทยาศาสตร์เดียวกันจากครูที่ใช้วิธีการสอนแบบเดิมตามที่แคซเดน (Cazden) ได้อธิบายไว้ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบทดสอบก่อนและหลังการทดลอง เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ว่า การมีส่วนร่วมในการอภิปรายที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ จะทำให้เกิดผลความแตกต่างในความสามารถของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่จะเข้าใจนิทัศน์

วิทยาศาสตร์ ผลการทดสอบกลุ่มตัวอย่างอิสระพบว่า ในขณะที่ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างคะแนนความสามารถเฉลี่ยของทั้ง 2 กลุ่ม ของผู้ถูกทดลองซึ่งวัดด้วยแบบทดสอบความสามารถทางจิตใจฉบับมาตรฐานนั้น คะแนนทดสอบเฉลี่ยก่อนการทดลองของกลุ่มที่สอง แบบเดิมสูงกว่าคะแนนทดสอบเฉลี่ยก่อนการทดลองของกลุ่มที่สอนด้วยการอภิปรายที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญอย่างมีนัยสำคัญ ผลการดำเนินการวิเคราะห์ความแปรปรวน พบว่าคะแนนทดสอบเฉลี่ยหลังการทดลองกลุ่มที่อภิปรายที่เน้นนักเรียนสูงกว่าคะแนนทดสอบเฉลี่ยหลังการทดลองของกลุ่มที่สองแบบเดิมอย่างมีนัยสำคัญ สรุปได้ว่า ระเบียบวิธีการการอภิปรายที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจในทศวรรษวิทยาศาสตร์

คาสเทลล์ (Castle. 2003 : 3097-A) ได้ศึกษาการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการสอนจากเดิมที่มีครูเป็นศูนย์กลาง เป็นวิธีการสอนแนวใหม่ เพื่อให้ตรงกับมาตรฐานการศึกษาของรัฐและเพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับครูในการจัดการเรียนการสอน วิธีการสอนแบบบูรณาการจึงถูกออกแบบขึ้นเพื่อช่วยเหลือครูผู้สอนให้เพิ่มประสิทธิภาพในการสอน โดยแบ่งกลุ่มที่ศึกษาออกเป็นสองกลุ่ม กลุ่มแรกคือครูฝึกสอน ทำการสอนโดยระบุเนื้อหาสำคัญของการสอนผ่านกระบวนการวัดผลประเมินผล ภายใต้เงื่อนไขและทรัพยากรที่กำหนด กลุ่มที่สองเป็นกลุ่มนักศึกษาที่มีประสบการณ์ ที่ใช้กระบวนการสอนแบบเฮอริเมเนิวติค (Hermeneutic) ซึ่งเป็นการสอนแบบบูรณาการ ผลการศึกษาพบว่าการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการสามารถสร้างบรรยากาศ การมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน ช่วยค้นพบการแก้ไขปัญหาร่วมกัน เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของครู และพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษานักเรียนหลายกลุ่มสามารถพัฒนาตนเองขึ้นทั้งด้านทักษะทางวิชาการและทักษะด้านสังคม การศึกษานี้ยังค้นพบว่านักเรียนสามารถบรรลุเป้าหมายสูงสุดที่ตั้งไว้อีกด้วย

วอทเลย์ (Whatley. 2004 : 3598-A) ได้ศึกษาการริเริ่ม การส่งเสริมอิทธิพลของการใช้ระบบการเรียนรู้แบบบูรณาการในชั้นเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของโรงเรียนแอฟริกัน-อเมริกันแห่งหนึ่งในเขตอำเภอเมือง ผลการวิจัยพบว่า มีปัจจัย 30 ประการ ซึ่งมีผลกระทบต่อ การริเริ่ม การส่งเสริม อิทธิพลของระบบการเรียนรู้แบบบูรณาการ (ILS) ที่มีต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ปัจจัยที่พบว่า มีความเกี่ยวข้องกับการริเริ่มใช้ระบบการเรียนรู้แบบบูรณาการ (ILS) คือ นโยบายและแนวปฏิบัติของทางอำเภอ ศักยภาพของโรงเรียนในการสนับสนุนระบบการเรียนรู้แบบบูรณาการ (ILS) การมีบุคลากรเพื่อทำหน้าที่ช่วยครู และการส่งเสริมให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการพัฒนาวิชาชีพ และริเริ่มกระบวนการ ส่วนปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การส่งเสริมระบบการเรียนรู้แบบบูรณาการ คือ วิธีการใช้ระบบการเรียนรู้แบบบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน การรับรู้ของครูในเรื่องเกี่ยวกับเทคโนโลยี และผลกระทบของเทคโนโลยีที่มีต่อวิธีการจัดการเรียนการสอน นอกจากนี้พบว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การส่งเสริมระบบการเรียนรู้แบบบูรณาการยัง

รวมถึงปัจจัยด้านความรู้ในการสอนของครู การปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนการสอนปฏิกิริยากับผู้เรียน และกระบวนการประเมินผล สำหรับการสรุปผลด้านอิทธิพลของระบบการเรียนรู้แบบบูรณาการที่มีต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบด้านการรับรู้ของครูและผู้เรียน รวมทั้งพิจารณาคะแนนจากผลการทดสอบตามมาตรฐาน และผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับอิทธิพลของระบบการเรียนรู้แบบบูรณาการ คือ แรงจูงใจการจัดกลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือ และแบบแข่งขัน การสอนแบบรายบุคคลและการติดตามสะท้อนกลับไปด้วยพร้อม ๆ กัน

เลมโบ (Lembo, 2010 : unpagged) ได้ศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในยุคของการปฏิรูปการศึกษาของสหรัฐอเมริกา (No Child Left Behind : NCLB) กรณีศึกษาของโรงเรียนแห่งหนึ่ง เนื่องจากผู้ให้การศึกษาพยายามต่อสู้เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลกลาง และหน่วยงานภาครัฐของสหรัฐอเมริกาออกคำสั่งในเรื่อง “ปิดช่องว่างความสำเร็จ” โดยปรับปรุงหลายๆ หลักสูตรของโรงเรียนเพื่อช่วยเหลือนักเรียนให้ประสบความสำเร็จในการเรียนมีหลายงานวิจัยที่ได้ศึกษาผลกระทบของหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่ง แต่มีน้อยงานวิจัยที่พยายามจะเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของหลายรูปแบบการศึกษาแบบใหม่ กรณีศึกษานี้ได้ทำการศึกษาที่โรงเรียนแห่งหนึ่งที่น่ารูปแบบการศึกษาที่เป็นความร่วมมือของรัฐบาลและโรงเรียนในท้องถิ่นและการปฏิรูปการศึกษาของรัฐบาล ทั้งสองรูปแบบนี้มีเป้าหมายเดียวกันและมีการสำรวจที่จะทำให้เป็นรูปแบบการสอนได้อย่างไร เพราะมีเป้าหมายเหมือนกัน รูปแบบมีการสนับสนุนส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อกันอย่างไร ผลจากการวิจัยพบว่าการรวมตัวกันของรูปแบบใหม่นี้เป็นการริเริ่มนำไปสู่หลักสูตรที่ไม่ต่อเนื่อง ถึงแม้จะให้ครูได้มีอำนาจในการตัดสินใจในการสอนก็ตาม แต่ก็มี การควบคุมจากภายนอก ต้องการให้นักเรียนมีระดับของคะแนนที่เพิ่มมากขึ้น และในที่สุดมีการเรียกร้องว่ารูปแบบการเรียนรู้สร้างความตึงเครียดของนักเรียนและมีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนด้วย ผลการวิจัยอาจวิเคราะห์ได้ว่าบางที่ต่อการจัดตั้งโรงเรียนแบบความร่วมมือขององค์กรในท้องถิ่นเองและการไม่มีความร่วมมือขององค์กร วิธีการใดที่จะเปลี่ยนโรงเรียนในยุคของการปฏิรูปการศึกษาของสหรัฐอเมริกาได้

จากแนวคิดทฤษฎีเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ แสดงให้เห็นว่า ประสิทธิภาพในการทำงานและสถานภาพของครูผู้สอนมีผลต่อการจัดการเรียนรู้ของผู้สอน ซึ่งการดำเนินงานของครูผู้สอนในด้านการจัดการเรียนรู้ของครู กศน. ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ การวางแผนจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การให้บริการเรียนรู้ การสนับสนุนกิจกรรมของชุมชน และสังคม วัฒนธรรม ประเพณี และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้